

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**MEDNARODNA IZMENJAVA ŠTUDENTOV:
KONCEPTUALNI MODEL KULTURNE
PRILAGODLJIVOSTI**

Ljubljana, 13. junij 2011

TINA VUJAŠKOVIĆ

IZJAVA

Študentka Tina Vujašković izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Jane Žnidaršič, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 13. junija 2011

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 KULTURA.....	3
1.1 Opredelitev pojma kulture.....	4
1.2 Značilnosti kulture.....	4
1.3 Sestavine kulture	5
1.3.1 Družbene organizacije in ustanove	6
1.3.2 Vrednote in norme.....	7
1.3.3 Religije	7
1.3.4 Jezik.....	7
1.3.5 Izobrazba	8
1.3.6 Umetnost in estetika	8
1.3.7 Materialna kultura in življenjske razmere	8
1.4 Kulturne dimenzije	8
1.4.1 Hofstedejeve dimenzije kulture.....	9
1.4.2 Kulturne dimenzije po Trompenaarsu in Hampden-Turnerju.....	10
1.4.3 Kluckhohnov in Strodtbeckov model dimenzij.....	11
2 MEDKULTURNE KOMPETENCE IN MEDKULTURNO ZAVEDANJE.....	12
2.1 Medkulturne kompetence	12
2.2 Medkulturno zavedanje	14
2.3 Načini povečanja kulturne ozaveščenosti	15
3 MEDKULTURNO PRILAGAJANJE.....	18
3.1 Soočanje z novo kulturo	18
3.2 Kulturni šok.....	19
3.3 Problemi kulturnega prilagajanja na študijski izmenjavi v tujini.....	22
3.3.1 Problemi prilagajanja pri študiju in jeziku	22
3.3.2 Problemi prilagajanja v novem okolju	23
3.3.3 Osebni problemi	23
4 EMPIRIČNA RAZISKAVA: PROBLEMI PRILAGAJANJA NA ŠTUDIJSKI IZMENJAVI V TUJINI.....	24
4.1 Namen in cilji raziskave	24
4.2 Raziskovalne hipoteze.....	25
4.2.1 Hipoteza o vplivu znanja tujega jezika na prilagodljivost v novem okolju in pri študiju	26
4.2.2 Hipoteza o vplivu dolžine obdobja izmenjave na prilagodljivost v tuji kulturi	26
4.2.3 Hipoteza o vplivu različnih držav izmenjave na prilagodljivost v tuji kulturi.....	27
4.2.4 Hipoteza o vplivu spola na prilagodljivost v tuji kulturi.....	27
4.2.5 Hipoteza o povezanosti med poznavanjem kulture, prilagajanjem v novem okolju in kulturnim šokom	28
4.3 Metodologija	28
4.3.1 Pridobivanje podatkov.....	29

4.3.2 Analiza vprašalnika	29
5 ANALIZA REZULTATOV	30
5.1 Značilnosti vzorca	30
5.2 Analiza vsebinskih sklopov anketnega vprašalnika	31
5.2.1 Problemi prilagajanja v novi kulturi.....	32
5.2.2 Poznavanje tuje kulture	33
5.2.3 Kulturni šok.....	34
5.2.4 Izkušnje na študijski izmenjavi v tujini.....	35
5.3 Preverjanje raziskovalnih hipotez	36
5.4 Povzetek ugotovitev	38
6 KONCEPTUALNI MODEL KULTURNE PRILAGODLJIVOSTI	39
6.1 Namen modela.....	39
6.2 Predstavitev modela	40
6.3 Implikacija modela v praksi	43
SKLEP.....	45
LITERATURA IN VIRI.....	47
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Sestavine kulture po Hofstedeju	6
Slika 2: Krivulja stopnje prilagodljivosti	20
Slika 3: Model oblikovanja temeljne teze magistrskega dela	25
Slika 4: Model kulturne prilagodljivosti	44

KAZALO TABEL

Tabela 1: Definicije kulturne kompetence	13
Tabela 2: Število mesecev izmenjave v tujini glede na spol.....	31
Tabela 3: Stopnja študija glede na študijsko leto izmenjave v tujini	31
Tabela 4: Izkušnje prilagajanja v novem okolju	32
Tabela 5: Izkušnje prilagajanja v študijskem okolju.....	32
Tabela 6: Izkušnje pri sporazumevanj/poznavanju tujega jezika.....	33
Tabela 7: Poznavanje tuje kulture	34
Tabela 8: Kulturni šok na študijski izmenjavi v tujini	34

UVOD

V današnjem okolju je globalizacija poslovanja postavila nova merila prilagodljivosti in kulturne zavesti. Prilagajanje kulturnim razlikam tako doma kot v tujem okolju ostaja ključnega pomena za doseganje uspešnih rezultatov. Jeannet (2004) opozarja, da ne smemo ignorirati dejstva, da se delovno okolje spreminja skupaj s kulturno raznolikostjo. V enaki meri Hurn (2007) poudarja, da je kulturna ozaveščenost organizacije oziroma zaposlenih pomemben faktor, ki vodi do konkurenčne prednosti in mednarodne kompetence. Zakaj je kulturna prilagodljivost tako pomembna v poslovnem svetu, nakazujeta dejstvi, da se 30-40 % vseh mednarodnih pogodb konča predčasno in da več kot polovica vseh mednarodnih podjetij propade v 2-3 letih (Why Cross-Cultural Training, 2005).

Da bi se podjetja izognila opisanim neuspehom v mednarodnem okolju, iščejo kadre, ki so sposobni prilaganja v stresnih situacijah, reševanja problemov in so dovzetni za kulturne razlike. Za bodoče iskalce zaposlitve, če želijo biti konkurenčni v času rastoče brezposelnosti, je pomembno, da se s prilagajanjem kulturnim spremembam soočijo že v času študija. Byram in Feng (2006) sta mednarodni študijski izmenjavi posvetila tudi knjigo, v kateri sta raziskovala pozitivne vplive bivanja in študiranja v tujini. Programi izmenjave v tujino so pomemben člen v verigi kulturnega prilaganja, le-te omogočajo poleg učenja in spoznavanja tuje kulture, tudi osebno rast in razvoj kariere posameznika (Yu, Chick & Lin, 2008).

Večina raziskav s področja študija v tujini, ki so bile narejene v domačem (slovenskem) okolju, je pokazala, da študijska izmenjava povečuje kulturno zavedanje in prilagodljivost študenta. Vendar ključni cilji magistrskega dela ne bodo usmerjeni v analiziranje uspešnosti programov izmenjave, temveč bodo namenjeni raziskovanju, kako se študenti znajdejo v tujem okolju, s kakšnimi problemi se soočajo, ter poiskati rešitev, kako zmanjšati kulturni šok, ki ga doživijo v prvi fazi stika z novo kulturo. Da bi skrajšali omenjeno obdobje, je potrebno raziskati, kako je mogoče povečati prilagodljivost na različna kulturna okolja.

Namen magistrskega dela je raziskati področje medkulturnega prilagajanja. S pomočjo raziskave želim ugotoviti, s kakšnimi problemi se študenti na študijski izmenjavi v tujini soočajo in kako se prilagajajo novi kulturi. Na podlagi pridobljenih rezultatov želim razviti konceptualni model kulturne prilagodljivosti, s pomočjo katerega lahko študente predhodno opremimo z različnimi znanji, ki bi pomagala zmanjšati kulturni šok in povečati zavedanje ter sprejemanje kulturnih raznolikosti, vse to pa je ključnega pomena za konkurenčnost na trgu dela.

V magistrskem delu sem postavila dve ključni raziskovalni vprašanji: s kakšnimi težavami (ki se nanašajo na kulturne razlike) se soočajo študenti na izmenjavi v tujini in na kakšen način bi

se omenjenim težavam lahko izognili oz. kako bi se lahko že v domačem okolju pripravili na prilagajanje kulturnim razlikam, s katerimi se soočijo na študentskih izmenjavah?

Osrednja hipoteza magistrskega dela je: »Pripravljenost in ozaveščenost študentov glede kulturnih razlik pripomore k njihovi boljši prilagodljivosti in posledično k manjši verjetnosti doživljanja t. i. kulturnega šoka.«

Osrednji tezi sledijo pomožne hipoteze:

- H₁: Dobro znanje tujega jezika pozitivno vpliva na prilagodljivost študenta v novem kulturološkem okolju in pri študiju.
- H₂: Študent, ki je na študijski izmenjavi v tujini več kot 5 mesecev, se boljše prilagodi tuji kulturi.
- H₃: V nordijskih državah imajo študenti manj problemov pri prilagajanju novi kulturi kot tisti študenti, ki so na študijski izmenjavi v mediteranskih državah.
- H₄: Študenti se na študijski izmenjavi lažje prilagajajo novi kulturi kot študentke.
- H₅: Študenti, ki so bili že pred odhodom v tujino seznanjeni s kulturo države gostiteljice, so imeli manj težav s prilagajanjem, posledično niso doživeli kulturnega šoka.

Temeljni cilj magistrskega dela je raziskati, s katerimi problemi se študenti na izmenjavi soočajo in kako kulturni šok vpliva nanje. Za doseganje temeljnega cilja sem postavila naslednje pomožne cilje:

- proučiti konkretne probleme, ki so jih imeli na izmenjavi,
- analizirati, kako znanje tujega jezika vpliva na probleme prilagajanja,
- ugotoviti, v katerih kulturah se študenti lažje prilagodijo,
- raziskati, ali se z daljšim obdobjem v novi kulturi poveča tudi prilagodljivost,
- proučiti, ali kulturna ozaveščenost vpliva na večjo prilagodljivost,
- poiskati, katere aktivnosti vključiti v model prilagoditve.

Na podlagi rezultatov analize raziskave bom predstavila model kulturne prilagodljivosti, ki bo pomagal zmanjšati kulturni šok v novem okolju in povečati kulturno zavest posameznika, še preden se odpravi na študijsko izmenjavo v tujino.

Pri izdelavi magistrskega dela sem uporabljala predvsem tiste metode dela, ki zajemajo preučevanje literature glede kulture, kulturnih razlik, kulturnega šoka in kulturnega prilagajanja. Osnovna uporabljena metoda je tako splošna raziskovalna metoda spoznavnega procesa, s pomočjo katere sem pridobula dejstva, podatki in informacije, ki se nanašajo na proučevano tematiko. Poleg metode spoznavnega procesa so uporabljene tudi: metoda deskripcije (opisovanje dejstev, procesov, pojavov), metoda kompilacije (povzetek spoznanj,

opazovanj in stališč nekaterih avtorjev) ter analitska metoda (prikaz obstoječega stanja in analiza) (Bregar, Ograjenšek & Bavdaž, 2005).

V praktičnem delu magistrske naloge je uporabljena statistična metoda analize primarnega vira podatkov. Empirični del sestavlja kvantitativna raziskava, v kateri sem razdelila anketni vprašalnik študentom Ekonomske fakultete, ki so že bili na študijski izmenjavi v tujini. S pomočjo vprašalnika sem poskušala ugotoviti, s katerimi problemi in izzivi kulturnih razlik se soočajo v tujini, na podlagi tega sem razvila konceptualni model kulturne prilagodljivosti. Pri pripravi magistrskega dela sem se opirala na ugotovitve relevantne domače in tuje strokovne literature in ostalih dostopnih virov (svetovni splet, viri, članki, prispevki ipd.).

Magistrsko delo je razdeljeno na več poglavij ter zajema teoretičen in praktičen del. Prvo poglavje je namenjeno spoznavanju kulture, njenega pomena in razsežnosti. Pri tem sem se osredotočila na kulturne značilnosti in sestavine, poleg tega pa sem podala pregled teoretičnih modelov kulture, ki so med raziskovalci najpogostejše izpostavljeni. V drugem poglavju iz širokega pojma kulture preidem v preučevanje medkulturnih kompetenc in medkulturnega zavedanja. Pri tem raziskujem, zakaj je pomembna kulturna zavest, katere dimenzije obstajajo in na kakšen način lahko zavest pri posamezniku povečamo. Pri tem izpostavim študijsko izmenjavo v tujino kot primeren način, ki pripomore k večji kulturni zavesti. Zadnje teoretično poglavje vsebuje analizo kulturnega prilagajanja, kjer preučujem značilnosti kulturnega šoka, in zaključim s predstavitvijo raziskav o problemih prilagajanja na študijski izmenjavi v tujini. V zadnjem delu tako nakažem področje raziskovanja, ki je predstavljeno v praktičnem delu naloge. Četrto poglavje je namenjeno predstavitvi empirične raziskave o problemih prilagajanja na študijski izmenjavi v tujini. Predstavim namen, osrednje cilje, raziskovalne hipoteze ter metodologijo. Sledi predstavitev rezultatov, analiza vsebinskih sklopov vprašalnika in preverjanje raziskovalnih hipotez. Na koncu poglavja podam povzetek vseh pomembnih ugotovitev ter omejitve raziskave z možnostjo nadaljnjega raziskovanja. V zadnjem poglavju magistrskega dela predstavljam konceptualni model kulturne prilagodljivosti, ki je oblikovan na podlagi empirične raziskave, njegovo vsebino lahko apliciramo v praktičnem okolju.

1 KULTURA

Pri raziskovanju področij kulturnega zavedanja in kulturnega prilagajanja, ki sta osrednji temi magistrskega dela, je pomembno predhodno poznavanje kulture, njenih značilnosti, sestavin in dimenzij. Tako je prvo poglavje namenjeno spoznavanju teorij kulture in njenim komponentam.

1.1 Opredelitev pojma kulture

Kultura je lahko definirana na različne načine in ima veliko pomenov. Gre za kompleksen, multidimenzionalen pojem, kar potrjujejo mnoge zastavljene definicije. Interpretacija je povsem odvisna od področja (npr. sociologija, ekonomija), za katerega posameznik meni, da je pomembnejše.

Zanimivo opredelitev podata Czinkota in Ronkainen (1995, str. 130), ki menita, da identiteto posameznika in pravila obnašanja kroji kultura. Za nekatere so to pomembni dosežki človeškega družbenega okolja, spet drugi jo vidijo kot mejo med človekom in ostalimi bitji. Na drugi strani Mockaitis in Miškinis (2001) označita kulturo kot seštevek vrednot, stališč in mnenj članov skupine, pri čemer je skupina lahko družina, organizacija ali narod. Vključuje torej vse, kar vpliva na vedenje in miselne procese (Mumel, 2001, str. 131).

Hrastelj in Makovec Brenčič (2003) navajata, da kultura vsebuje vidne in nevidne elemente, ki jih lahko večkrat analiziramo. Govorica telesa, življenjski slog in stil oblačenja so primeri vidnih elementov, medtem ko so nacionalna identiteta, vera in vloga spolov nevidni elementi kulture. Podobno Johnson in Turner (2003, str. 201) izpostavita, da kultura narekuje življenjski slog, podarja identiteto, pripadnost in pripisuje določen način obnašanja.

Med najbolj znane opredelitve kulture se uvršča definicija Hofstedeja (2001, str. 9), ki jo na področju medkulturnega raziskovanja navaja večina raziskovalcev. Kulturo definira kot skupinsko mentalno programiranje, ki je vidno v simbolih, vrednotah, herojih in običajih. Le-to pa loči predstavnike ene kulture od druge.

Kljub mnogim različnim interpretacijam lahko izluščimo nekaj lastnosti, ki so enake oziroma podobne vsem definicijam. House, Wright in Aditya (1996) izpostavijo:

- Kultura je družbeni koncept, ki vpliva na aktivnosti in dogodke posameznikov.
- Skupni elementi, kot so razumevanje, čustva, obnašanje in norme, so med seboj povezani.
- Gre za dinamičen pojav, ki vpliva na družbo, se odziva na zunanje dejavnike in se spreminja.
- Vključuje norme in pravila.

1.2 Značilnosti kulture

Številne interpretacije kulture, nekaj sem jih predhodno tudi predstavila, kljub različnim definicijam vsebujejo določene osnovne značilnosti, ki jih lahko najdemo v večini konceptov kulture. V nadaljevanju povzamam glavne značilnosti kulture, ki so bile povzete na podlagi raziskav različnih avtorjev (Hofstede & Hofstede, 2005; Spencer-Oatey, 2000; Trompenaars & Hampden-Turner, 2005).

Kultura je naučena, kar pomeni, da se je posameznik s posnemanjem in opazovanjem naučil. Kultura torej ni gensko prirojena oziroma podedovana. Proces učenja poteka nezavedno, kar nakazuje na dejstvo, da univerzalna kultura ne obstaja.

Kultura se prenaša tako med generacijami kot tudi med posamezniki. Poznamo dva načina, ki omogočata prenos vzorcev in vsebine določene kulture: verbalni in neverbalni način, slednji se prenaša s simboli.

Kultura je nagnjena k spremembam, dinamičnost ji prinšajo inovacije, ki posledično izoblikujejo nove prakse, orodja in koncepte v kulturi. Posameznik se omenjenim inovacijam slej ali prej prilagodi ter jih sprejme. Novosti v kulturi pa lahko predstavljajo tudi značilnosti drugih kultur, ki si jih določena kultura izposodi. Vendar pa so spremembe, ki se dogajajo v kulturi, le površinske, njen notranji del strukture je trden in se upira spreminjanju.

Različni deli kulture so med seboj povezani, prepleteni v smeri, da sprememba v enem področju sproži spremembo tudi v preostalih delih. Dober primer spremembe predstavlja tehnološka inovacija, ki povzroči vrsto drugih sprememb.

Kultura je selektivna, saj ima omejeno izbiro vedenjskih vzorcev. Osnovne predpostavke in vrednote, ki jih posamezna kultura spoštuje ter ceni, določajo ter izbirajo vzorce vedenja. Ravno v tem segmentu se kulture med seboj razlikujejo.

Kultura je etnocentrična, saj vsak posameznik postavi svojo družbo in kulturo v središče. Pri tem jo zazna kot najpomembnejšo in si s pomočjo nje razlaga tudi ostale kulture, zato drugačne kulture nemalokrat obravnava z nezaupanjem in negativnim pristopom.

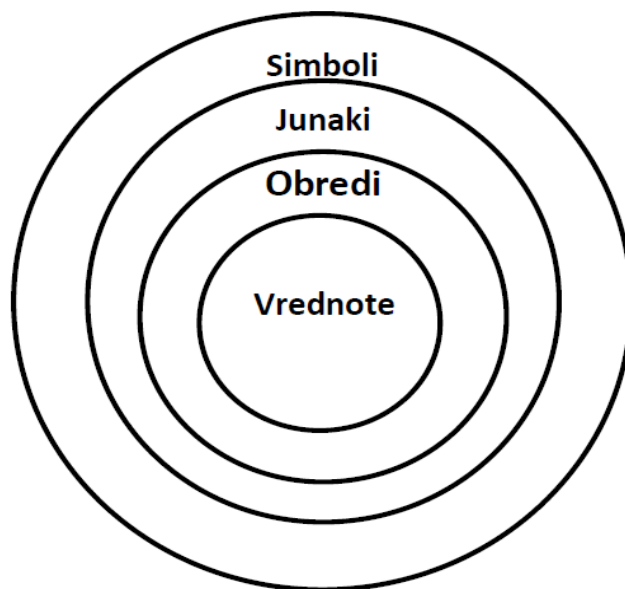
1.3 Sestavine kulture

Kulturne razlike se kažejo na različne načine. Hofstede in Hofstede (2005, str. 6) razkrijeta sestavine kulture v obliki čebule. Njeni kolobarji predstavljajo ravni, v katerih so razporejene sestavine: simboli, junaki, obredi in vrednote. Naštete sestavine (razen vrednot) so združene v t.i. »praksi«, saj predstavljajo zunanjo manifestacijo kulture. Gre za vidne, zunanje dele kulture, vrednote pa predstavljajo njen notranji, nevidni del.

Besede, geste, slike ali predmeti predstavljajo simbole v določeni kulturi. Za posameznika imajo določen pomen, vendar niso vedno trajni, saj jih lahko v kratkem času nadomestimo z novimi simboli. Junaki so osebe, ki so v kulturi cenjene in predstavljajo vedenjski model, ne glede na to, ali je junak živ, mrtev ali izmišljen. Obredi so skupinske dejavnosti, ki so same sebi namenjene in so odvečne za doseganje željenih ciljev, vendar so znotraj kulture neizbežne. Vrednote povedo, kaj je v določeni kulturi pozitivno in kaj negativno. Posameznik

jih pridobi v zgodnjem obdobju življenja in močno vplivajo na njegovo vedenje. V primerjavi s simboli so vrednote zelo stabilne in jih je težko spremeniti (Hofstede & Hofstede, 2005, str. 6). Sestavine kulture, ponazorjene z modelom čebule, so prikazane na Sliki 1.

Slika 1: Sestavine kulture po Hofstedeju

Vir: G. Hofstede & G. J. Hofstede, Cultures and Organizations: Software of the Mind, 2005

Usunier in Lee (2009, str. 4) sestavine kulture predstavita nekoliko drugače. Kultura je seštevek elementov oziroma sestavin, ki so v osnovi medsebojno povezane in delujejo skladno. Znanje, prepričanja, vrednote, umetnost, zakoni, manire, morala in ostale navade oblikujejo kulturo. Avtorja izpostavita štiri ključne sestavine: jezik, institucije, fizični proizvodi in simbolne povezave s fizičnimi proizvodi.

Hrastelj in Makovec Brenčič (2003, str. 256) vidita kulturo kot nabor slednjih elementov: družbene organizacije ter ustanove, vrednote in norme, religije, jeziki, izobrazba, umetnost in estetika, materialna kultura in življenjske razmere, ki so v nadaljevanju podrobno predstavljene. Omenjene sestavine so interaktivne, med seboj se povezujejo, druga drugo krepijo ali slabijo.

1.3.1 Družbene organizacije in ustanove

Institucije so hrbtenica kulturnega procesa, ki povezujejo posameznika s skupino. Institucija je lahko družina, politične institucije ali družbene organizacije, ki spodbujajo posameznika k upoštevanju pravil za v zameno za nagrado (Usunier & Lee, 2009, str. 5). Institucije tako sestavljajo raznovrstne oblike vsakdanjega človekovega življenja, razdelitev družbenih nalog

ipd. Oseba, ki pripada ali bi želela pripadati določeni referenčni skupini, pričakuje in sprejme vedenjske vzorce (Hrastelj & Makovec Brenčič, 2003, str. 257).

1.3.2 Vrednote in norme

Hrastelj (2001, str. 30) je definiral vrednote kot trajna prepričanja, po katerih ima določen postopek ali končna faza obstoja prednost pred nasprotnim postopkom ali drugo fazo. Vedno nastopajo v parih in so protislovne. Sprejeta pravila, standardi in vedenjski modeli pa so sestavni del norm. Vrednote bi lahko opredelili tudi kot družbeno pogodbo med posameznikom in družbo, ki si delita pravice in obveznosti (Hrastelj, 1995, str. 265). Razlike v vrednotah se lahko kažejo kot kulturne razlike v razmišljanju, dejanjih in opazanju, v dojemanju različnega vedenja, motivaciji in različnih človekovih potrebah (Reisinger & Turner, 2004, str. 77).

1.3.3 Religije

Religija pojasnjuje najgloblje obnašanje različnih kultur. Gre za pomemben element pri razumevanju poslovnega sveta, saj je podlaga različnih verovanj, idej motivacij in vedenjskih norm (Czinkota, Ronkainen & Moffett, 2005, str. 44). V nekaterih državah vera predstavlja način življenja, spet v drugih le spremlja normalno življenje. Pomembno je, da poznamo versko usmeritev prebivalcev mesta, v katerem smo, saj je potrebno vedeti, kaj nekomu pomeni sprejemljivo vedenje (Harrison, Dalkiran & Elsey, 2000, str. 110).

1.3.4 Jezik

Najbolj očiten in neposredni del kulture je zagotovo jezik, ki predstavlja prvo oviro, ki jo je potrebno preskočiti na poti do razumevanja nove kulture (Harrison et al., 2000, str. 107). Skozi čas in besede oblikuje časovno-povezano obnašanje, ki vpliva na vse interesne skupine, poleg tega tudi na našo izbiro področja ter na način reševanja problemov (Usunier & Lee, 2009, str. 5). Jezik je tako ogledalo kulture, ki predstavlja poleg tehničnega orodja tudi način mišljenja in zrcali vrednote posamezne kulture. Poleg verbalnega moramo upoštevati tudi »tihi« jeziki oziroma neverbalni, ki se razlikuje v nizko- oz. visoko-kontekstnih kulturah (Hrastelj & Makovec Brenčič, 2003, str. 259). Visoko-kontekstne kulturne, kot na primer Kitajska, komunicirajo posredno z veliko neverbalnimi gestami, mimiko obraza, govorico telesa ipd. Po drugi strani nizko-kontekstne kulture uporabljajo večinoma verbalne izraze in komunicirajo neposredno, kar je tipično za zahodne države, še posebej v Združenih državah Amerike (Reisinger & Turner, 2004, str. 292).

1.3.5 Izobrazba

Izobraževanje je kot življenjski projekt, pri katerem pridobimo spretnosti, vrednote, ideje ter gradimo odnose do drugih. Pri formalnem izobraževanju gre za obdobje študija v šolah, univerzah in drugih izobraževalnih institucijah (Harrison, 2000, str. 109). Hrastelj (1995, str. 363) pripisuje izobrazbi pomembno vlogo pri posredovanju kulturnih vrednot posameznikom. Nekoč je zadostovalo, če smo poznali stopnjo pismenosti, danes pa, ko vstopamo na tuje trge, je čedalje bolj pomembna kakovost izobraževalnih organizacij in programov z vplivom na tolerantnost in integracijo. Zelo pomemben del predstavlja tudi medkulturno izobraževanje, ki zagovarja idejo, da bi vsi učenci, dijaki, študenti ne glede na starost, socialni položaj, etnično ali kulturno prepričanje, morali imeti enake možnosti izobraževanja (Banks & Banks, 2010, str. 3).

1.3.6 Umetnost in estetika

Estetika se nanaša na tiste ideje kulture, ki so povezane z lepoto, z dobrim okusom in umetnostjo. Pri tem gre za privlačne ali neprivlačne sestavine barv, oblik, zvokov in plesov. Vsaka kultura ima že oblikovan koncept, kaj pravzaprav pomeni dober okus (Hrastelj & Makovec Brenčič, 2001, str. 260). Nanda (1991, str. 391) pravi, da ima vsaka kultura tipične oblike kreativnega izražanja, ki dajejo osebno zadovoljstvo ter odsevajo kulturne vrednote in stališča. Tako kultura skozi umetnost preslika verovanja, vrednote, etiko, znanje čustva, ideologijo in svetovni nazor.

1.3.7 Materialna kultura in življenjske razmere

Materialna kultura je raven gospodarskega razvoja, ki ga je družba do tega trenutka dosegla. Pri tem gre za stopnjo ugodja v prehrani, oblačenju, stanovanju, zdravstvenih in drugih storitvah (Hrastelj, 1995, str. 367). Materialna potrošnja in bogastvo ne razkrijeta nujno vseh kulturnih značilnosti. Kulturna stališča do materialnih dobrin po svetu precej odstopajo, veliko je odvisno od tega, ali je v kulturi pomembna duhovna raven ali dosežki ter trdo delo (Usunier & Lee, 2009, str. 6).

1.4 Kulturne dimenzije

Na svetu ne obstaja kultura, ki bi bila tako univerzalna, da ne bi našli razlik z drugo kulturo. Raziskovalce na tem področju so deljeni na zagovornike univerzalnega vidika proučevanja kulture, in na drugi strani zagovornike, ki poudarjajo primerljivi vidik. Ne smemo pozabiti, da so tako razlike kot podrobnosti kulture dve strani istega kovanca, ena stran predpostavlja drugo (Hofstede, 2001, str. 26).

V poskusih analize kulturnih razlik so v ta namen raziskovalci izoblikovali koncept kulturnih dimenzij. Vsaka kultura ima niz osnovnih predpostavk, ki jih merimo z dimenzijami. Le-te določajo poti za razumevanje drugačnega vedenja med kulturami in komunikacijo (Reisinger & Turner, 2004, str. 22).

Modeli kulturnih dimenzij se med seboj razlikujejo predvsem v pomenu in številu opisanih dimenzij (Hrastelj, 2001, str. 46). Najvplivnejše in najpogostejše uporabljene modele bom predstavila v nadaljevanju.

1.4.1 Hofstedejeve dimenzije kulture

Geert Hofstede, nizozemski psiholog in zaposlen v podjetju IBM, je med leti 1967 in 1973 zbral in analiziral podatke, pridobljene od 116 000 zaposlenih v IBM-u v štiridesetih državah po svetu. Identificiral je štiri glavne dimenzije značilnosti nacionalnih kultur: (i) odmik moči, (ii) izogibanje negotovosti, (iii) individualizem/kolektivizem, (iv) moškost/ženskost, kasneje pa dodal še eno, (v) časovno dimenzijo, potem ko je analiziral še kitajske zaposlene in managerje (Hofstede, 2001, str. 29).

Odmik moči ali razdalja v moči (angl. *Power Distance*) je dimenzija nacionalne kulture, ki nam pove, kako enakomerno je porazdeljena moč med člani družbe in kakšna so pričakovanja in pripravljenost sprejemanja manj vplivnih članovi pri razdelitvi moči. Družba z visoko stopnjo odmika moči obvladuje majhna skupina ljudi, medtem ko je moč v družbi z nizko stopnjo razpršena med ljudmi (Hrastelj & Makovec Brenčič, 2003, str. 55).

Izogibanje negotovosti (angl. *Uncertainty Avoidance*) je naslednja dimenzija nacionalne kulture, pri kateri gre za stopnjo, do katere se ljudje počutijo neprijetno, izogibajo se negotovim okoliščinam in nejasnim aktivnostim. Pri nizki stopnji je v državi več tolerantnosti in različnih mnenj, pravila so manj omejujoča, po drugi strani pa so tveganja večja, kjer je vloga posameznika bolj neodvisna (Ghauri & Usunier, 1996, str. 22).

Individualizem/kolektivizem (angl. *Individualism/collectivism*) pokaže, do katere stopnje lahko prevladajo interesi posameznika ali interesi skupine. Posameznikove pravice so zelo pomembne v primerih, kjer prevladuje individualizem. Nagnjeni so k ustvarjanju večjega števila rahlo povezanih razmerij. Na drugi strani pa kolektivizem pripisuje pomembno vlogo skupnosti in skupnim interesom, razmerja so zelo tesna (Hofstede, 2009).

Moškost/ženskost (angl. *Masculinity/femininity*) izraža obseg, do katerega moške vrednote, kot so uspeh, tekmovalnost, usmerjenost k materialnim dobrinam, prevladujejo nad ženskimi vrednotami, kot so družina, kvaliteta življenja, osebni odnosi. V državah z visokim moškim indeksom se družba bolj nagiba k denarju in posedovanju lastnine, privatno življenje je podrejeno delu, obstaja večja neenakopravnost med spoloma (Hofstede, 2009).

Dolgoročna in kratkoročna usmerjenost – Konfucijski dinamizem (angl. *Long/Short Term Orientation*) pokaže stopnjo, do katere so se posamezniki pripravljeni odreči kratkoročnim užitek ali donosom v korist dolgoročnim. Vrednote dolgoročne usmerjenosti so varčnost in vztrajnost, kratkoročno usmeritev pa lahko opišemo kot ohranjanje ugleda, izpolnjevanje socialnih obveznosti in spoštovanje tradicije. Vse navedene vrednote so zapisane tudi v Konfucijevih naukih, zato omenjeno peto dimenzijo imenujemo tudi Konfucijski dinamizem (Hofstede, 2009).

1.4.2 Kulturne dimenzije po Trompenaarsu in Hampden-Turnerju

Trompenaar in Hampden-Turner sta v centru za mednarodne poslovne študije v letu 1993 izvedla raziskavo med 15000 managerji srednjega in visokega razreda na več kot 500 seminarjih. Pozneje se je število anketiranih povečalo na več kot 60000. Analizo sta zaključila s predstavitvijo 5 segmentov: univerzalizem/partikularizem, osebne/prepletene povezave, individualizem/kolektivizem, emocionalnost/nevtralnost in usmerjenost k dosežku/usmerjenost k ugledu (Trompenaars & Hampden-Turner, 2005, str. 31).

Univerzalizem/partikularizem (angl. *Universalism/Particularism*) meri relativno težo pravil, zakonov, dogovorov nasproti razmerju. V partikularizmu se dolžnost od sorodnikov smatra kot moralna zateva, na drugi strani pa so pri univerzalizmu pravila v zvezi z odnosi in razmerji glavna determinanta v obnašanju. Za ohranitev standardov sta racionalno mišljenje in nepristranski profesionalizem idealni lastnosti (Trompenaars & Hampden-Turner, 2005, str. 31).

Osebne/prepletene povezave (angl. *Specific/Diffuse*) meri razliko med nizko-kontekstnimi oziroma posebnimi kulturami (odnosi so ločeni po vlogah posamezne skupine) in visoko-kontekstnimi oziroma razpršenimi kulturami (odnosi obstajajo na več nivojih osebnosti). Torej se pri razpršeni kulturi udobje in družinsko življenje ne razlikujeta bistveno od življenja v službi (Tayber, 2000, str. 326).

Emocionalnost/nevtralnost (angl. *Emotional/Neutral*) ocenjuje, do katere mere čustva in občutki vplivajo na kulturo. Nevtralna kultura je v največji meri brez čustev, medtem ko čustvena kultura sprejema občutke in čustva kot sestavni del in je bolj odprta. Pomembno je, da poznamo verbalne signale in govorico telesa, sicer pride do nerazumevanja dialoga kultur (Trompenaars & Hampden-Turner, 2005, str. 69).

Trompenaars in Hampden-Turner (2005, str. 70) dimenziji individualizem/kolektivizem (angl. *Individualism/collectivism*) predstavita na enak način kot Hofstede, vendar s to razliko, da individualizem označi z »jaz« in pripisuje samostojno sprejemanje odločitev. Na drugi strani kolektivizem poistoveti z »mi« in poudari, da se odločitve prenašajo na organizacijo.

Zadnji dimenziji sta usmerjenost k dosežku/usmerjenost k ugledu (angl. *Achievement vs. Ascription*). Pri prvi dimenziji so pomembni le dosežki, medtem ko druga upošteva starost, spol, naziv in izvor. Dosežki pri pripisani kulturi so manj individualni, organizacije v teh kulturah opravičujejo velik razmik med močjo (Trompenaars & Hampden-Turner, 2005, str. 81).

1.4.3 Kluckhohnov in Strodtbeckov model dimenzij

Med pogosto navajanimi v literaturi je tudi model kulturnih dimenzij, ki sta ga razvila raziskovalca Kluckhohn in Strodtbeck. Razvila sta pet dimenzij: ocenjevanje človekove narave, odnos do narave, časovna usmerjenost, osnovni način delovanja in odnosi med ljudmi. Gre za skupne človeške probleme, za katere člani nacionalne kulture skupno iščejo rešitve (Todeva, 1999).

Ocenjevanje človekove narave je dimenzija, pri kateri presoja, kakšno mnenje imamo o ljudeh. Lahko menimo, da so ljudje hudobni, zato jim ne zaupamo. Druga skrajnost je, da so vsi ljudje po naravi dobri. Lahko pa smo tudi mnjenja, da so nekateri hudobni, drugi pa dobri ljudje (Mead & Andrews, 2009).

Druga dimenzija je odnos do narave. Človek ima lahko do narave tri potencialne odnose: podrejanje naravi, sožitje ali obvladovanje. Pri prvem odnosu obstaja prepričanje, da naravi ne moremo kljubovati in da je ne moremo nadzorovati. Sožitje pomeni, da sta človek in narava eno, se dopolnjujeta, eden brez drugega ne obstajata. Obvladovanje narave pa prikazuje odnos, pri katerem sme človek prevzeti naravne sile in jih uporabljati v svojo korist (Mead & Andrews, 2009).

Časovna usmerjenost kulture lahko teži k preteklosti, sedanjosti ali k prihodnosti. Države, ki dajo velik poudarek tradiciji, so bolj usmerjeni k preteklosti. Kulture, ki se ne menijo ne za pretekle dogodke, ne za stvari, ki se bodo zgodile v prihodnosti, so usmerjene v sedanjost. Pri kulturah, ki se obračajo predvsem k prihodnjem času, so spremembe zelo cenjene (Mead & Andrews, 2009).

Dimenzija, ki preučuje osnovni način delovanja, loči le-te na: biti, biti v postati in delovati. Ljudje, ki so usmerjeni k bivanju, so predvsem usmerjeni v sedanji čas, sprejemajo in uživajo vse, kar jim prinaša življenje. Pri usmerjenosti k delovanju je samoumevno, da posamezniki prevzamejo pobudo in aktivno nadzirajo okolje. Zadnji način delovanja, biti v postati, zaznamuje z vprašanjem »kdo smo« in ne »kaj smo dosegli« (Mead & Andrews, 2009).

Zadnja dimenzija so odnosi med ljudmi. Lahko so individualni, kolektivistični ali vzporedni. Prva odnosa sta podobno opredeljena kot pri Hofstedeju in Trompenaarsu v predhodnih točkah. Kluckhohn in Strodtbeck dodata še vzporednost (angl. *Collaterality*), ki pomeni

osredotočanje na skupino, a le na posameznikovo najbližjo skupino (Mead & Andrews, 2009).

Predstavljene študije, ki preučujejo in vrednotijo dimenzije kulture, imajo kljub popularnosti med raziskovalci tudi nekatere omejitve. Nanje sta opozorila McCort in Malhotra (1993). Pravita, da moramo kulturo razumeti tako z vedenjskega kot tudi z javnega vidika, ne smemo pozabiti tudi na kognitivni in zasebni vidik. Da bi jo popolnoma razumeli, moramo upoštevati tudi predpostavke kulture, navade, običaje, rutine, simbole in artefakte (McCort & Malhotra, 1993).

2 MEDKULTURNE KOMPETENCE IN MEDKULTURNO ZAVEDANJE

V zadnjih letih je prišlo do pomembnih sprememb v sestavi delovne sile znotraj organizacij. Kulturna raznolikost zaposlenih v podjetjih se z migracijami veča. Organizacije zato sedaj bolj kot kdajkoli potrebujejo uspešne, učinkovite sodelavce, ki so hkrati kulturno ozavešeni in tolerantni (Shaw & Barrett-Power, 1998). Svetovno gospodarstvo in visoka tehnologija sta zmanjšala razdaljo med narodi in znatno povečala interakcijo med različnimi kulturnimi skupinami. Trend povečanja kulturne kompetence je sprožil obsežno razpravo na različnih področjih, kot na primer v zdravstvenih storitvah, socialnih službah in v izobraževalnih ustanovah (Chang & Chuang, 2008).

Drugo poglavje tako namenjam medkulturni kompetenci in medkulturnemu zavedanju, ki predstavljata ključni spremenljivki pri dvigovanju konkurenčnosti posameznika na trgu dela in zmožnosti delovanja v multikulturnem okolju. V zadnjem delu se bom osredotočila predvsem na načine, kako povečati kulturno ozaveščenost. Med drugim bom predstavila študijsko izmenjavo v tujini, ki omogoča neposredni stik s tujim okoljem, prilagajanje letemu, kar v končni fazi utrdi medkulturno zavest. Omenjeni način bo tako osrednje področje v raziskovalnem delu magistrske naloge, kjer bom preučevala, kako kulturna ozaveščenost vpliva na prilagajanje v novi kulturi.

2.1 Medkulturne kompetence

Medkulturne kompetence (angl. *Cultural Competence*) lahko definiramo kot razvoj znanja in sposobnosti skozi izkušnje in trening, ki se odražata v kompleksni shemi kulturnih razlik in osebnih sposobnosti. Vse to pa lahko posameznik fleksibilno ali prilagodljivo uporablja skozi pripravljenost prilagoditi se novemu okolju (Ross, 2008, str. 3). Lloyd in Härtel (2010) poenostavljeno opredelita medkulturne kompetence kot skupek znanja, sposobnosti in odnosov, ko pride posameznik v stik z ljudmi različnega kulturnega porekla.

Medkulturne kompetence so bistvenega pomena za posameznika, ki dela ali živi v kulturno raznolikih skupinah. Omogoča učinkovitejšo komunikacijo, lažje prilagajanje kulturnim razlikam, enostavnejše predvidevanje, kako bodo le-te vplivale na proces sodelovanja, in hkrati zagotavlja tolerantnejši odnos do drugih (Shaw & Barrett-Power, 1998, str. 1318). Leiba-O'Sullivan (1999) poudarja, da lahko medkulturne kompetence tako igrajo ključno vlogo pri zaposlovanju, izobraževanju, razvoju in nadaljnji praksi. Po drugi strani pa pomanjkanje medkulturnega znanja lahko povzroči neenakomerno porazdelitev moči, neenakost in diskriminacijo (Kelsey, 2000).

Campinha-Bacote (2002) je predlagala pet komponent v procesu kulturne kompetence: kulturno zavedanje, kulturne spretnosti, poznavanje kultur, srečanje kultur in potreba po kulturni ozaveščenosti. Kulturno zavedanje (angl. *Cultural Awareness*) pomeni spoštljiv, hvaležen in občutljiv odnos do vrednot, prepričanj ter načina življenja ljudi iz drugih kultur. Kulturne spretnosti (angl. *Cultural Skills*) in poznavanje kultur (angl. *Cultural Knowledge*) predstavljajo sposobnosti posameznika razumeti kulturne vrednote ljudi in znati oceniti kulturo kot tako. Srečanje kultur (angl. *Cultural Encounter*) in potreba po kulturni ozaveščenosti (angl. *Cultural Desire*) pomenita neposredno medkulturno sodelovanje in stalno željo po aktivnem sodelovanju v procesu doseganja medkulturne kompetence (Campinha-Bacote, 2002).

Papadopoulos (2003) ponudi v svojem modelu štiri komponente, ki se v večini prekrivajo z omenjenim modelom Campinha-Bacote: zavedanje kulture, poznavanje kulture, kulturna občutljivost in kulturne sposobnosti. Podobno Betancourt, Green, Carrillo, in Ananeh-Firempong II (2003) trdijo, da kulturne kompetence vsebujejo elemente kulturne občutljivosti, kulturne odzivnosti (angl. *Cultural Responsiveness*), kulturne učinkovitosti (angl. *Cultural Effectiveness*) in kulturne ponižnosti (angl. *Cultural Humility*). Tabela 1 prikazuje različne definicije kulturne kompetence.

Tabela 1: Definicije kulturne kompetence

Campinha-Bacote (2002)	Betancourt et al. (2003)	Papadopoulos (2003)
Kulturno zavedanje Kulturne spretnosti Poznavanje kulture Srečanje kultur Potreba po kulturni ozaveščenosti	Kulturna občutljivost Kulturne odzivnost Kulturna učinkovitost Kulturna ponižnost	Kulturno zavedanje Poznavanje kulture Kulturna občutljivost Kulturne sposobnosti

Vir: W. W. Chang & Y. T. Chuang, *Measures for cross-cultural competence of international workers: a critical analysis*, 2008, str. 3.

Medkulturna kompetenca ni recept, v katerem združujemo določen nabor sestavin pod določenimi pogoji, da bi zagotovili pravilno delovanje določenega izdelka. Razvijanje kulturne kompetence je proces, ki ga ni mogoče vklopiti ali izklopiti. Gre za način življenja, ki vključuje vse vidike bivanja. Medkulturna kompetenca zato ni artefakt, je namreč kvaliteta, ki spoštuje pravičnost in enakost (Edgar, Patton & Day-Vines, 2002).

2.2 Medkulturno zavedanje

V zadnjih letih smo priča spremembam na področju komuniciranja in sporazumevanja. Vse bolj pomembna je učinkovita komunikacija z ljudmi iz različnih kultur v različnih jezikih. Svet postaja vse bolj dvojezičen, znanje tujega jezika je skoraj nujna. Ljudje, ki poznajo vsaj en tuj jezik, imajo prednost v mnogih pogledih, zato se v veliki večini odločijo za učenje drugega jezika. Vendar se kljub poznavanju tujega jezika mnogi še vedno težko prilagodijo in komunicirajo z ljudmi v novem okolju. Premalo poudarjamo, da sta medkulturno zavedanje in učenje ključnega pomena za lažje prilagajanje tuji kulturi. Zaradi nepoznavanja in ne – zavedanja nove kulture se lahko izoblikujejo stereotipi, ki prinesejo vse prej kot kohezijo med dvema kulturama (Vazhayil, n.d.).

Zato je pomemben element medkulturne kompetence medkulturno zavedanje (angl. *Cross cultural awareness*). Gre za zmožnost razumevanja kulture, sprejemanja njenih norm, običajev in obnašanja (Fraser & Zarkada-Frase, 2002). Kulturno zavedanje je temelj komuniciranja, vključuje sposobnost zavedanja naših vrednot, prepričanj in stališč. Zakaj počnemo določene stvari v takšni smeri? Kako vidimo svet, zakaj reagiramo na določen način? Kulturna zavest postane ključna, ko moramo komunicirati z ljudmi iz drugih kultur. Ljudje vidijo, interpretirajo in vrednotijo stvari na različne načine. Primerno vedenje v eni kulturi je pogosto neprimerno v drugi. Nesporazumi nastanejo, ko poskušamo naš pomen določene situacije preslikati na podobno situacijo v tuji kulturi in si razlagati na enak način. Pomanjkanje znanja navadno pripelje posameznika do predvidevanja namesto iskanja odgovora, kaj določeno obnašanje v drugi kulturi pomeni (Quappe & Cantatore, 2005).

Baker (2008) definira medkulturno zavedanje kot zavestno razumevanje kulture, njene vloge, ki jo igra pri učenju jezikov in komunikaciji (v obeh prvih in tuji jezikih). To razumevanje se lahko razvije kot skupek znanj, ki se lahko uporablja tako v pridobivanju znanja posameznih kultur in kot pri komunikaciji med kulturami (Baker, 2008).

Nekatere ključne značilnosti medkulturnega zavedanja so (Baker, 2008):

- zavedanje vloge kulture in vsebine le-te,
- zavedanje njenih implicitnih lastnosti,
- možnost primerjave kultur, njenih podobnosti in razlik,
- zavedanje kulturnih norm,

- zavest o tem, kako so posamezniki povezani s kulturo,
- sposobnost umestiti te spretnosti v medkulturni komunikaciji.

Atieno Okech in DeVoe (2010) kulturno zavedanje opredelita na dveh ravneh. Menita, da ima posameznik z mednarodnimi izkušnjami priložnost povečati svoje zavedanje na medkulturni (angl. *Intercultural*) in kulturni (angl. *Intracultural*) ravni. Medkulturna zavest izvira iz doživljanja podobnosti in razlik med svojo lastno kulturo in drugimi kulturami, medtem ko kulturna zavest prihaja iz nasprotujočih si izkušenj znotraj lastne kulture (Atieno Okech & DeVoe, 2010). Oseba, ki dela in živi v mednarodnem okolju, postopoma začne razumeti različne vidike kulture in prične razvijati znanja, ozaveščenost in spretnosti, ki so potrebni za učinkovito, etično delovanje (Sue, Arredondo & McDavis, 1992; Tyler, 2002).

S pridobljeno medkulturno zavestjo lahko posameznik bolje razume svojo lastno kulturo in poreklo. Tako po vrnitvi domov z novo pridobljenim znanjem in odkritji lahko poveča lastno kulturno ozaveščenost, kar pozitivno vpliva na interakcijo s sodelavci, strankami ali z drugimi ljudmi v domačem okolju (Munley, Lidderdale, Thiagarajan & Null, 2004). Povečana ozaveščenost posamezniku omogoča identifikacijo v lastni kulturi, poistovetenje z zgodovinsko in sodobno kulturno identiteto, ki vključujejo vrednote, prepričanja in jezik (Day-Vines et al., 2007).

Zavedati se lastne kulture je težka naloga, saj od rojstva naprej sprejemamo, se učimo in vidimo kulturo. Vse to počnemo podzavestno, naše izkušnje, vrednote in kulturno poreklo nas vodijo k opravljanju določene stvari na določen način, zato včasih moramo stopiti izven meja kulture, da bi videli, kakšen vpliv ima kultura na naše vedenje (Quappe & Cantatore, 2005).

2.3 Načini povečanja kulturne ozaveščenosti

Povečati kulturno ozaveščenost pomeni videti obe strani, tako pozitivno kot tudi negativno stran razlik, ki se pojavljajo med kulturami. Te lahko pripeljejo do problemov, še posebej v situacijah, ko določena organizacija zahteva, da vsi ljudje razmišljajo oziroma delujejo v podobni smeri. Gre za kompleksen proces, ki s težavo pride do skupnega cilja. Po drugi strani pa ista kulturna raznolikost prinaša prednost, saj omogoča drugačne pristope k reševanju problemov. Tako izoblikuje nove sposobnosti in drugačno obnašanje (Quappe & Cantatore, 2005).

Ključno vprašanje je, na kakšen način povečati medkulturno zavedanje. Baker (2008) ponuja pet elementov, ki pomagajo k razvoju kulturnega zavedanja. Prvi element na poti k večjemu zavedanju je raziskovanje nove kulture, sledi mu preučevanje tujega jezika, in sicer s pomočjo jezikovnega gradiva. Pomemben del predstavlja analiziranje medijev kot so filmi, televizija, radio, časopisi, revije, in spoznavanje tuje umetnosti. Sodoben način, kako okrepiti zavedanje kulture, je tudi raziskovanje elektronskih medijev – internet, e-pošta ali klepetalnice. Najbolj

učinkovita oblika in zadnji element predstavlja spoznavanje okolja, ljudi tujih kultur in ohranjanje stikov (Baker, 2008). Slednje bom v nadaljevanju podrobneje predstavila.

2.3.1 Študijska izmenjava v tujini

Aktualen način, kako povečati medkulturno ozaveščenost, spoznati novo okolje, nove navade, običaje in delovanje, predstavlja študijska izmenjava v tujini. Trendi študija v tujini kažejo, da danes ni dovolj, da samo sodelujemo na vajah ali se vključujemo v diskusijo. Pomembno je, da študij delno opravimo tudi v tujini ali odidemo na prakso. To je najboljši način za začetek dolgotrajnega procesa razumevanja kulture, njenih značilnosti ter delovanja globalnega gospodarstva (Ortiz, 2004).

Visokošolske ustanove po vsem svetu spreminjajo poslanstvo in hkrati obravnavajo ključno vprašanje, kako najbolje pripraviti svoje diplomante, da postanejo globalni državljani in strokovnjaki v mednarodnem okolju. Odgovor najdejo v internacionalizaciji, ki jo Kälvermark in Van der Wende (1997) opredelita kot sistematično neprestano prizadevanje za boljšo odzivnost na zahteve in izzive, ki so povezane z globalizacijo družbe, gospodarstvom in trgov delovne sile (Kälvermark & Van der Wende, 1997). Knight (1994) jo natančneje opredeli kot proces povezovanja mednarodnih in kulturnih dimenzij v poučevanje, raziskovanje in izobraževanje.

Internationalizacija visokega šolstva lahko poteka v različnih oblikah, kot so: izmenjava študentov in profesorjev, študij in bivanje v tujini, pripravništva v tuji državi, mednarodni programi v domačem okolju idr. (Jackson, 2008). Med omenjenimi možnostmi vse večje število univerz in fakultet spodbuja svoje diplomante k sodelovanju pri študiju v tujini. Po podatkih organizacije OECD (angl. *Organisation for Economic Cooperation and Development*) je leta 2004 2,7 milijona študentov študij opravljalo v tujini (Davis, 2003). Inštitut za mednarodno izobraževanje (angl. *Institute of International Education IIE*) je objavil podatek, da je v obdobju 2006/07 v ZDA študiralo preko 580 000 študentov iz vsega sveta (IIE, 2007). V Evropi je po podatkih Evropske komisije za izobraževanje in prakso v obdobju 2008/09 preko programa študijske izmenjave Erasmus v tujino šlo več kot 198 000 študentov (European Commission, 2010).

Erasmus, vodilni program študijske izmenjave v Evropski Uniji, ponuja možnost izmenjave v 27 držav članic, Irsko, Liechtenstein, Norveško in Turčijo. Program je namenjen vzpodbujanju študija v tujini, izboljševanju kakovosti in vključevanju "evropske dimenzije" v visokošolsko izobraževanje, izpopolnjevanju jezikovnih spretnosti ter razumevanju različnih kultur, povečanju možnosti spoznavanja drugih evropskih držav, okrepitvi zavesti o skupni evropski identiteti ter sposobnosti za oblikovanje in prilagajanje spremembam v gospodarskem in družbenem okolju. Preko Erasmus programa se v povprečju 150 000 študentov letno udeleži študijske izmenjave. Raziskava ESN (angl. *Erasmus Student Network*

Survey) je med drugim pokazala, da študenti skozi izmenjavo pridobijo medkulturne kompetence, ki predstavljajo prednost na mednarodnem trgu delovne sile (Krzaklewska & Krupnik, 2008).

Ena pomembnejših prednosti študijske izmenjave v tujini se tako nanaša na razvoj in oblikovanje spretnosti, ki krepijo sposobnost medkulturnega učenja v prihodnosti. Chuprina (2001) je ugotovila, da je medkulturna kompetenca pozitivno povezana (pozitivna korelacija) s pripravljenostjo samostojnega učenja (učenje je posledica odziva na novo okolje in drugačne situacije). Yamazaki in Kayes (2004) sta oblikovala seznam bistvenih medkulturnih kompetenc, ki so pomembne za uspešno delovanje v tujem okolju: obvladovanje stresa, prilagodljivost na novo okolje, kompetence, ki so povezane z medkulturnim učenjem, oblikovanjem odnosov in spoštovanjem ljudi različnih kultur.

Raziskava o študijski izmenjavi v tujini in medkulturnih kompetencah, ki so jo izvedli Shaftel, Shaftel in Ahluwalia (2007), je med drugim pokazala, da različno časovno obdobje študija v tujini različno vpliva na medkulturne kompetence posameznika. Študenti, ki so v tujini ostali daljše obdobje, so postali bolj medkulturno ozaveščeni. Poleg tega študenti, ki so bili na izmenjavi, načrtujejo v prihodnosti mednarodno kariero in nadaljnji študij tujih jezikov (Shaftel, Shaftel & Ahluwalia, 2007).

Spol in starost sta najbolj preučevana demografska dejavnika, ki vplivata na prilagoditev mednarodnih študentov. Študije kažejo, da se mlajši študenti lažje prilagodijo novemu okolju kot starejši kolegi. Študentke so ponavadi manj prilagodljive kot študenti, delno tudi zaradi tega, ker so bolj vezane na domače obveznosti (Sam, 2001).

Flynn (1995) v raziskavi ocenjuje, da je medkulturna prilagodljivost najpomembnejše merilo pri izbiri bodočih managerjev in strokovnjakov v mednarodnem okolju. Podoben rezultat navaja v raziskavi tudi Graf (2004), kjer so bile kompetence: znanje tujih jezikov, medkulturne komunikacijske, prilagodljivost in spoštovanje kulturnih razlik, ocenjene kot ključna znanja.

Omenjene raziskave le še potrdijo pomembnost študijske izmenjave, ki spodbuja proces medkulturnega učenja, zavedanja nove kulture, njenih običajev, norm in razumevanje le-teh. Pridobljene kompetence skozi študijsko izkušnjo v tuji kulturi prinašajo ključno prednost na trgu dela doma in v mednarodnem merilu.

3 MEDKULTURNO PRILAGAJANJE

Medkulturno prilagajanje predstavlja proces, s katerim se soočimo, ko spoznamo novo kulturo, drugačne navade, običaje ter načina življenja. Študijska izmenjava v tujini, kot pomemben vir razvoja medkulturni kompetenc, predstavlja za študenta povsem novo okolje, kjer se mora prilagoditi akademskemu, socialnemu, kulturnemu in jezikovnemu okolju. Nemalokrat se zgodi, da so razlike med kulturama tako velike, da študent doživi kulturni šok, ki posledično pripelje do problemov prilagajanja.

Teoretični del magistrske naloge bom tako zaključila s poglavjem medkulturnega prilagajanja, ki predstavlja uvod v empirično raziskavo, katere osrednji cilj je raziskati, s katerimi problemi se študenti soočajo na študijski izmenjavi v tujini in kako kulturni šok vpliva na prilagajanje v novem okolju.

3.1 Soočanje z novo kulturo

Raziskovanje medkulturne prilagodljivosti (angl. *Cross cultural adaptability*) sega v začetek 20. stoletja (Kim, 2001). Gre za je kompleksen proces, v katerem oseba postane sposobna učinkovito delovati v drugi kulturi (Haslberger, 2005). Nastane kot posledica bivanja v tujem kulturnem okolju in pomeni za posameznika globljo združitev z novo kulturo (Gudykunst & Kim, 1984). Razumemo jo tudi kot spremembo v vedenju, ki je bolj podobno obnašanju v drugi kulturi (Thomas & Ravlin, 1995, str. 133). Begley (1999) pa jo definira kot seštevke naslednjih elementov: kulturni šok (angl. *Cultural shock*), asimilacija (angl. *Asimilation*), prilagoditev (angl. *Adjustment*), izmenjava kulturnih značilnosti (angl. *Acculturation*), povezovanje (angl. *Integration*) in obvladovanje (angl. *Coping*).

Za medkulturno prilagajanje ni vedno nujno, da posameznik popolnoma spremeni način življenja v primerjavi z lastno kulturo, ampak zahteva od njega prilagoditev do tiste stopnje, ki je potrebna za nemoteno vzajemno bivanje. Najvišja raven kulturnega prilagajanja se pojavi, ko si prizadevamo sprejeti tujo kulturo z učenjem in vključevanjem njenih elementov v lastno kulturo. Kulturni proces prilagajanja tako vsebuje nabor skupnih vrednot in norm, ki ne služi samo zagotavljanju učinkovitega sobivanja, ampak lahko prinese tudi pozitivne rezultate znotraj skupnosti, organizacije ali podjetja (Lin, 2004).

Kulturna prilagoditev se izraža v različnih oblikah in na različnih ravneh. Walsh (1973) je predlagal tri ravni prilagajanja: razumevanje, adaptacija ter učenje, ki potekajo po tem vrstnem redu. Začetna točka prilagajanja je razumevanje druge kulture na podlagi svojih meril. Uspešno življenje, delovanje v njej zahteva splošno razumevanje pojma kulture in

nacionalne kulture. Znanje, pridobljeno iz procesa kulturnega razumevanja, je koristno za posameznika v prihodnje pri predvidevanju novih situacij (Walsh, 1973).

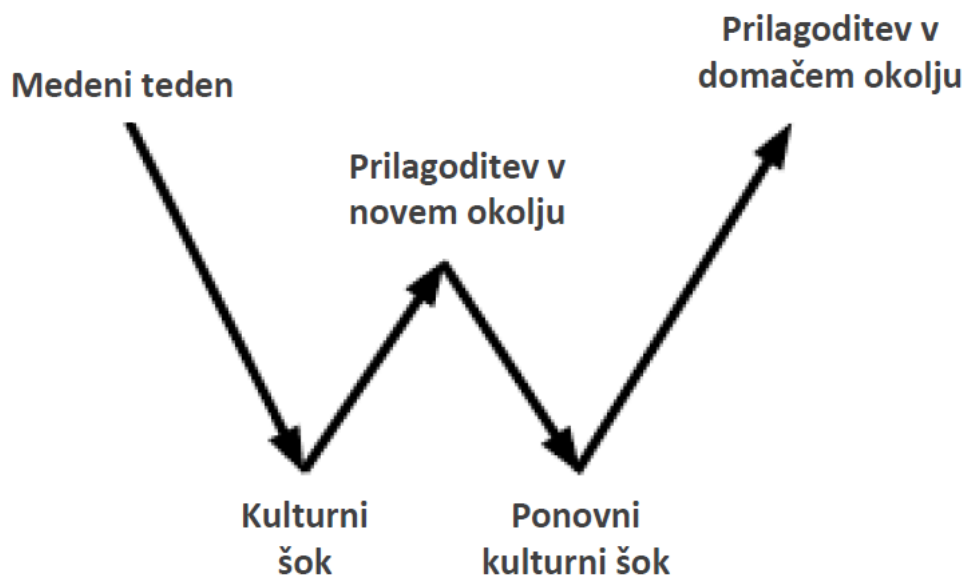
Na dolžino in intenzivnost procesa prilagajanja vplivajo mnogi elementi, med njimi je sposobnost komuniciranja, tako verbalna kot neverbalna, ter zmožnost interakcije z drugimi. Drugi element je osebnost, kjer so pomembne lastnosti, kot so potrpežljivost, prilagodljivost in empatija. Velikokrat izstopajo tudi demografske značilnosti (starost, spol, socialnoekonomski status, časovno obdobje v novi kulturi) in značilnosti kulture (kulturne podobnosti, razlikovanja). Na prilagajanje v končni fazi vplivajo tudi motivacija za spremembo kulturnega okolja, predhodne priprave in podpora v družinskem krogu (Pang, 2004).

A soočenje in prilagajanje novemu okolju ni vedno preprosto. Kaj se zgodi, ko posameznik vstopi v popolnoma drugačno kulturo, kjer so njegova prepričanja, obnašanje in vrednote neprimerne, nesprejemljive in celo nedopustne? Sprejemanje novih informacij, spreminjanje načina obnašanja, soočenje s težavami sporazumevanja, z izgubo prijateljev, družine, s finančnimi problemi lahko pripelje do psihološkega stresa, ki ga poimenujemo tudi kulturni šok. V nadaljevanju bo sledila predstavitev omenjenega koncepta in njegovih posledic na medkulturno prilagajanje.

3.2 Kulturni šok

Prva faza soočanja z novo kulturo predstavlja kulturni šok, ki je rezultat kulturnih sprememb. V 60. letih prejšnjega stoletja so ga označili kot bolezensko zdravstveno stanje, ki doleti vse, ki so spremenili kulturno okolje (Oberg, 1960). V zadnjih 30 letih je bil med raziskovalci aktualen Lysgaardov model kulturnega šoka, ki je poznan po krivulji v obliki črke U. Lysgaard (1955) predstavi začetno oziroma vstopno točko za tujca kot medeni teden (angl. *Honeymoon*), nato kmalu doseže dno, fazo primerja s kulturno neprilagojenim mladoletnikom. Zatem se po krivulji povzpne, sprejme novo kulturo in se ji prilagodi (Lysgaard, 1955). Zeller in Mosier (1993) dodata klasičnemu modelu kulturnega šoka novo dimenzijo, in sicer ponovni šok, ki ga posameznik doživi ob vrnitvi v domače okolje. Krivulja modela je v značilni obliki črke W, njegove stopnje so prikazane na sliki 2, ki predstavlja krivuljo stopnje prilagodljivosti.

Slika 2: Krivulja stopnje prilagodljivosti

Vir: J. W. Zeller & R. Mosier, *Culture Shock and The First-Year Experience*, 1993

Sodobnejši pogled na kulturni šok kot bolezenski simptom predstavi Adler (1987), ki ga vidi kot krizo osebnosti ali identitete. Pravi, da je obdobje šoka potrebno in dobrodošlo za posameznika, saj omogoča osebnostni razvoj in rast v novem okolju. Preoblikovanje osebnosti pomaga pri uspešni integraciji in grajenju novih vrednot (Adler, 1987). Podoben koncept pripravi tudi Taylor (1994), vendar v ospredje postavi proces učenja. Posamezniki v novi kulturi so sprva nepoučeni o vedenjskih in kulturnih normah. Da bi se prilagodili, se morajo učiti in prilagoditi družbeno-kulturnim vrednotam. V nasprotju z modelom U-krivulje je prilagajanje v tem primeru grafično prikazano v obliki klasične aritmetične krivulje učenja (Taylor, 1994). Taylor tako v svoji teoriji kulturnega šoka ne omenja.

Winkelman (1994) prvotno zasnuje koncept kulturnega šoka kot napetost in tesnobo, ki je posledica stika z novo kulturo, pri tem gre za občutek izgube lastne kulture, zmedenost, nemoč. Podobno Smalley (1963) definira kulturni šok kot zavrnitev in domotožje. Vse zgodnje opredelitve tega izraza so bile osredotočene predvsem na psihološke in kognitivne reakcije posameznika. Gre za dosledno povezanost s simptomi nelagodja, motenj in nepravilnosti (Lin, 2006).

Winkelman (1994) je preučil nekatere vzroke za nastanek kulturnega šoka, kot so stres in kognitivna (spoznavna) izčrpanost. Omenjeni vzroki so vključeni v medkulturno prilagoditvene modele (npr. vrste nelagodij, povezanih z šokom tranzicije, negotovost, strah in stres). Poleg tega se je McDermott (1992) osredotočil tudi na socialno izolacijo in spodkopavanje norm, ki predstavljata dve komponenti odtujenosti. Če pa so negotovost, strah,

stres in odtujenost opredeljeni kot vzroki za kulturni šok, morajo obstajati dejavniki, ki vodijo do omenjenih vzrokov. McDermott (1992) je ugotovil, da sovražno komuniciranje domačinov nove kulture, izogibanje komunikaciji z novimi člani ali upoštevanje norm, ki sporazumevanje omejujejo, pripeljejo do odtujenosti posameznika, ki se sooča z novo kulturo. Te dejavnike lahko v grobem razdelimo na dve kategoriji: situacijski (fizični, socialni in politični) ter osebni dejavniki. Čeprav situacijski dejavniki vplivajo na celoten proces prilagajanja, dejansko predstavljajo vir negotovosti, strahu in stresa (Verthelyi, 1995).

Kulturni šok sestavljajo (Ferraro, 2002):

- zmedenost zaradi drugačnih pričakovanj,
- presenečenost nad posameznimi posebnostmi kulture,
- neprijeten občutek izgube starega okolja in njegovih vzorcev kulture,
- občutek zavrnitve s strani domačinov nove kulture,
- občutek pomanjkanja samozavesti in nezmožnosti delovanja v novi kulturi,
- občutek slabosti zaradi manjše kontrole nad novim okoljem ter
- velik dvom o pomembnosti osebnih vrednot stare kulture.

Poleg omenjenih modelov kulturnega šoka Ferraro (2002) izpostavi in opredeli tudi pojem povratni kulturni šok, na katerega večina posameznikov ni vajena. Gre za ogromen padec, ki ga oseba čuti pri povratku v prvotno kulturno okolje. Zmedenost lahko povzroči večji strah, kot ga predstavlja kulturni šok. Občutek ima, da so se stvari zelo spremenile, lahko se tudi zgodi, da se njegovi standardi bistveno znižajo. Ob vrnitvi so družina in prijatelji na začetku navdušeni nad zgodbami in izkušnjami, ki jih je doživel, vendar kmalu spremenijo temo in se raje pogovarjajo o stvareh, ki so jih v času odsotnosti doživeli oni. Tako se posameznik ob povratku domov počuti odtujeno, saj nima s kom deliti nove izkušnje, doživetja in zgodbe (Ferraro, 2002).

3.2.1 Zmanjšanje kulturnega šoka

Kulturnemu šoku se skoraj da ne moremo izogniti. Vsak, ki nekaj časa preživi v tujem okolju, mu je zagotovo izpostavljen. Daljše kot je časovno obdobje bivanja posameznika v novi kulturi, večjo stopnjo kulturnega šoka doživi. Preprost in učinkoviti način, da se mu izognemo, je ta, da sploh ne odidemo v tujino. Preden se odločimo za odhod, moramo zelo dobro premisliti in pretehtati, zakaj se tja odpravljamo.

Ferraro (2002) poda preprost nasvet, na kakšen način lahko kulturni šok zmanjšamo. Potrebno se je čim bolje pripraviti, saj s tem zmanjšamo presenečenja, s čimer tudi omilimo negativne posledice. Pomembno je, da pred odhodom preučimo novo kulturo, njene značilnosti, navade, običaje, pravila, versko in politično usmerjenost, ekonomski položaj, ipd. Pri tem se moramo

zavedati, da se kulturnemu šoku ne moremo povsem izogniti, lahko pa ga ustrezno zmanjšamo (Ferraro, 2002).

Pri procesu spoznavanja nove kulture ne obstajajo krajše poti, potrebno si je vzeti čas, biti kreativen in se truditi. Potrebno je razumeti, da se učenje nadaljuje tudi v času bivanja v kulturi, ki je še bolj učinkovito in intenzivnejše. Po prihodu je priporočeno, da se takoj seznanimo s fizičnim okoljem in poskušamo razumeti obnašanje domačinov, četudi menimo, da se vedejo čudno ali celo neprimerno. Živeti v negotovosti je vsekakor občutek, ki ga nismo vajeni, vendar se ga moramo navaditi. Fleksibilnost, iznajdljivost in pustolovski duh pomagajo k lažji prilagodljivosti, zelo dobrodošlo je tudi obvladovanje stresa, ki je v času bivanja v novi kulturi še kako prisoten. Zavedati se moramo, da je vsaka kultura edinstvena, tudi vsaka situacija in ljudje v njej. Ne obstaja absoluten način, kako se bodo ljudje obnašali v situaciji, zato posploševanje ni pravilen način razumevanja kulture (Ferraro, 2002).

Strah v novi kulturi je povsem normalen pojav, zato moramo dopustiti možnost občutka razočaranja, domotožja in občutljivosti. Kako pa na vse to gledajo in doživljajo študenti, ki odhajajo na izmenjavo v tujino? Mladi, v večini primerov neizkušeni pri raziskovanju nove kulture, se soočajo z različnimi problemi, izzivi in kulturnim šokom. V nadaljevanju sledi pregled, kako se študenti prilagajajo novemu okolju, komunikaciji in povsem drugačnemu načinu študija.

3.3 Problemi kulturnega prilagajanja na študijski izmenjavi v tujini

Probleme kulturnega prilagajanja so preučevali mnogi tuji raziskovalci. V literaturi zasledimo mnogo raziskav, ki natančno analizirajo vse faze prilagajanja študentov, ki del študija opravijo v tuji državi. Pri tem v večini raziskujejo tri področja: jezik, življenjsko okolje ter osebnost.

3.3.1 Problemi prilagajanja pri študiju in jeziku

Študenti na izmenjavi v tujini lahko doživijo študijski šok. Pri tem gre za neprijetne občutke in neugodne izkušnje, s katerimi se srečujejo v novem študijskem okolju. Omenjena čustva se lahko skozi celotno obdobje še okrepijo, zato posledično pride do psihološke in čustvene napetosti. Psihološke, kognitivne in afektivne težave so predvsem posledica pomanjkljivega znanja tujega jezika in nepoznavanja različnih metod poučevanja in tradicije učenja. Študenti, ki prihajajo iz kultur, kjer je izobraževalna tradicija usmerjena predvsem v učenje po učbeniku, občutijo veliko negotovost, ko vstopijo v kulturo, kjer po tradiciji pedagogi spodbujajo študente k samostojnemu raziskovanju in učenju (Gu & Maley, 2008). Po Hofstedeju (1986) se v kolektivističnih kulturah pričakuje od študentov, da se naučijo »kako to storiti«, medtem ko se v individualističnih družbah pričakuje, da se študenti naučijo »kako se učiti«.

Prevladujoč dejavnik družbeno-kulturne prilagoditve je jezik, še posebej, če je ta koristen pri prepoznavanju kulture. Empirične raziskave so pokazale, da so jezikovne sposobnosti pozitivno povezane s kulturnim prilagajanjem. Tisti študenti, ki tekoče govorijo jezik države gostiteljice, imajo manjše težave pri adaptaciji. Poznavanje jezika je pozitivno povezano tudi z večjo interakcijo z domačini ter boljšimi rezultati na študijskem področju. Jezikovne ovire in pomanjkanje poznavanja tuje kulture lahko predstavljata ključna razloga za neuspešno komunikacijo. Študentov nasmeh in smejanje sta lahko po eni strani znak zadrege, ki povzroči zaskrbljenost pedagoga, po drugi strani pa gre lahko za klasičen primer nezrelega študenta, ki ne ve nič o študiju, kar je do kulture nespoštljivo (Gu & Maley, 2008).

3.3.2 Problemi prilagajanja v novem okolju

Poleg potrebnega prilagajanja akademskemu življenju, lokalnemu načinu poučevanja in učenja, se morajo študenti prilagoditi tudi novi družbi in okolju, v katerem prebivajo. Drugačen slog življenja in soočanje z nasprotujočo si tradicijo, vrednotami in pričakovanji je za človeka čustveno in psihološko zelo zahtevno (Gu & Maley, 2008). Lewthwaite (1986) ugotavlja, da razlike v vrednotah, stališčih in prepričanjih med kulturama matične države in države gostiteljice, skupaj z izgubo občutka poznanega (vključno s hrano), vršijo na študenta velik pritisk. Le-ta lahko vpliva na počutje: zdolgočasenost, osamljenost, odtujenost.

Več študij na področju socialnih odnosov (ki se ukvarjajo s prijatelji, tipi prijateljstev, diskriminacijo in življenjskimi razmerami, vključno s stanovanjskimi pogoji) je pokazalo, da so mednarodni študenti, ki so navezali stike z lokalnim prebivalstvom v času bivanja v tujini, bolj zadovoljni s prilagajanjem novi kulturi in s študijem. A ravno navezovanje stikov in iskanje novih prijateljstva, kot dve zelo pomembni determinanti prilagajanja, predstavljata za študente v tujini težavno nalogo. Mednarodni študenti imajo ponavadi različne vzorce prijateljstev: prijateljstvo s študenti lastne države je najpogostejša oblika, sledi prijateljstvo z drugimi tujci, najmanj pogosta pa je oblika prijateljstva s študenti države gostiteljice. Težave pri navezovanju stikov z domačini lahko pripišemo diskriminaciji in nepoznavanju tujega jezika (Sam, 2001).

3.3.3 Osebni problemi

Osebnost študenta je pomemben faktor, ki vpliva na adaptacijo v novem okolju. Raziskave so pokazale, da imajo nekateri mednarodni študenti v procesu prilagajanja težave, kot so depresija, nemoč, tesnoba, razdražljivost in paranoičen občutki, ki jih spremljajo motnje spanja, izguba apetita, pomanjkanje energije, povečana dovzetnost za bolezni in kronične somatske težave (Russell, Rosenthal & Thomson, 2010).

V študiji, ki je bila izvedena med mednarodnimi študenti iz enajstih držav, je pokazala, da so finančne težave obravnavane kot največji problem, s katerim se študenti soočajo na izmenjavi v tujini. Poleg tega so rezultati pokazali, da so študenti občutljivi na odnos, ki ga ima država gostiteljica do njihove države, in na odnos do njih samih. Navadno so mednarodni študenti obravnavani manjvredno zaradi jezikovnih ovir in slabših študijskih rezultatov v primerjavi z domačimi študenti. Tako obravnavanje študentov kaže na diskriminacijo, zlasti etnično in raso, ki lahko posamezniku povzroči negativne psihološke posledice (Sam, 2001).

Študija, ki jo je izvedel Kwon (2009), je pokazala, da nekateri mednarodni študenti občutijo domotožje. Nadaljnje analize so pokazale, da spol pomembno vpliva na domotožje. Študentke v povprečju čutijo večje domotožje od kolegov študentov (Kwon, 2009).

Študenti na študijski izmenjavi v tujini se soočajo z različnimi problemi, tako na akademskem, jezikovnem, kulturnem kot tudi na socialnem področju. Razlike, ki jih prinašata dve kulturi, domača in gostujoča, zastavljajo težavne izzive, ki nemalokrat izzovejo kulturni šok in posledično probleme. A vse to je stavni del procesa prilagajanja novi kulturi, ki študentom prinaša pomembno izkušnjo. S študijsko izmenjavo tako pridobijo medkulturne kompetence, ki predstavljajo pomembno konkurenčno prednost. Sposobnost razumevanja drugačnosti, prilagajanja različnim kulturnim okoljem in sposobnost delovanja v stresnih situacijah so ključne kompetence, ki so iskane na trgu delovne sile doma in v mednarodnem okolju.

4 EMPIRIČNA RAZISKAVA: PROBLEMI PRILAGAJANJA NA ŠTUDIJSKI IZMENJAVI V TUJINI

V drugem sklopu magistrskega dela teorijo prilagajanja novemu okolju preučujem s praktičnega vidika. Empirična raziskava bo usmerjena v raziskovanje konkretnih problemov medkulturnega prilagajanja, s katerimi se soočajo študenti na študijski izmenjavi v tujini. Po predstavitvi namena raziskave in njenih ciljev, bom razvila raziskovalne hipoteze in predstavila metodologijo.

4.1 Namen in cilji raziskave

Osrednji namen magistrskega dela je na praktičnem primeru raziskati ter analizirati področje medkulturnega prilagajanja. Na podlagi empirične raziskave želim ugotoviti, s katerimi problemi se ukvarjajo študenti, ki del študija opravijo na izmenjavi v tujini, sočasno pa raziskati, kako se le-ti prilagajajo v novem kulturnem okolju. Pridobljeni rezultati bodo predstavljali izhodišče konceptualnemu modelu kulturnega prilagajanja, s pomočjo katerega

lahko študente pred odhodom opremimo z različnimi znanji, ki bi pomagala zmanjšati kulturni šok in povečati zavedanje ter sprejemanje kulturnih raznolikosti.

Na podlagi predstavljenega namena opredelim v raziskavi temeljni cilj naloge, to je raziskati, s katerimi problemi se študenti na izmenjavi soočajo in kako kulturni šok vpliva nanje. Letega bom poskušala doseči s pomožnimi cilji, torej raziskati konkretne probleme, ki so jih imeli študenti na izmenjavi v tujini, analizirati, kako znanje tujega jezika vpliva na probleme prilagajanja, proučiti, v katerih kulturah se študenti lažje prilagodijo, ugotoviti, ali se z daljšim obdobjem v novi kulturi poveča tudi prilagodljivost, dokazati, da višja kulturna ozaveščenost vpliva na večjo prilagodljivost, in raziskati, katere aktivnosti vključiti v konceptualni model kulturne prilagodljivosti.

Osrednja teza magistrskega dela je: »Pripravljenost in ozaveščenost študentov glede kulturnih razlik pripomore k njihovi boljši prilagodljivosti in posledično k manjši verjetnosti doživljanja t. i. kulturnega šoka.« Teza je grafično ponazorjena z modelom, ki ga prikazuje Slika 3.

Slika 3: Model oblikovanja temeljne teze magistrskega dela

4.2 Raziskovalne hipoteze

Na podlagi izsledkov raziskav, ki so predstavljeni v prvem, teoretičnem sklopu magistrskega dela, ter aktualne literature, sem oblikovala raziskovalne hipoteze. S pomočjo statističnih orodij bom analizirala povezanost med podanimi spremenljivkami. Rezultati preverjanja raziskovalnih hipotez bodo osnova za pripravo zadnjega dela magistrske naloge, kjer bom predstavila konceptualni model kulturne prilagodljivosti. Omenjeni model bo predstavljal smernice in aktivnosti pred odhodom v tujino, ki bodo študentom pomagale k večji prilagodljivosti v novem kulturnem okolju.

4.2.1 Hipoteza o vplivu znanja tujega jezika na prilagodljivost v novem okolju in pri študiju

Prevladujoč dejavnik družbeno-kulturne prilagoditve je jezik, še posebej, če je ta koristen pri prepoznavanju kulture. Empirične raziskave so pokazale, da so jezikovne sposobnosti pozitivno povezane s kulturnim prilagajanjem. Tisti študenti, ki tekoče govorijo jezik države gostiteljice, imajo manjše težave pri adaptaciji. Poznavanje jezika je pozitivno povezano tudi z večjo interakcijo z domačini ter boljšimi rezultati na študijskem področju. Po drugi strani, jezikovne ovire in pomanjkanje poznavanja tuje kulture lahko predstavljata ključna razloga za neuspešno komunikacijo (Gu & Maley, 2008).

V raziskavi želim preveriti, ali poznavanje tujega jezika dejansko vpliva na večjo prilagodljivost študentov, ki se odpravijo na študijsko izmenjavo v tujino. Tako zastavljam prvo hipotezo, ki se glasi:

H₁: Dobro znanje tujega jezika pozitivno vpliva na prilagodljivost študenta v novem kulturološkem okolju in pri študiju.

4.2.2 Hipoteza o vplivu dolžine obdobja izmenjave na prilagodljivost v tuji kulturi

Pri procesu spoznavanja nove kulture ne obstajajo krajše poti, potrebno si je vzeti čas, biti kreativen in se truditi. Potrebno je razumeti, da se to učenje nadaljuje tudi v času bivanja v kulturi, ki je še bolj učinkovito in intenzivnejše (Ferraro, 2002). Tako je raziskava o študijski izmenjavi v tujini in medkulturnih kompetencah, ki so jo izvedli Shaftel, Shaftel in Ahluwalia (2007), med drugim pokazala, da različno časovno obdobje študija v tujini različno vpliva na medkulturne kompetence posameznika. Študenti, ki so v tujini ostali daljše obdobje, so postali bolj medkulturno ozaveščeni. Poleg tega študenti, ki so bili na izmenjavi, načrtujejo v prihodnosti mednarodno kariero in nadaljnji študij tujih jezikov (Shaftel, Shaftel & Ahluwalia, 2007).

V naslednji hipotezi želim preveriti rezultat, ki so ga omenjeni avtorji pridobili v svoji raziskavi. Zanimalo me je, ali so študenti na študijski izmenjavi, ki preživijo tam več kot pet mesecev, bolj prilagodljivi v novem okolju. Postavljam naslednjo hipotezo:

H₂: Študent, ki je na študijski izmenjavi v tujini več kot 5 mesecev, se bolj prilagodi tuji kulturi.

4.2.3 Hipoteza o vplivu različnih držav izmenjave na prilagodljivost v tuji kulturi

V Službi za mednarodno sodelovanje na Ekonomski fakulteti v Ljubljani vsako leto omogočijo okoli 250 študentom Erasmus izmenjavo. V študijskem letu 2010/11 je število Erasmus sporazumov s tujimi fakultetami v Evropi presegla število 130, tako lahko študenti izbirajo med mnogimi univerzami in poslovnimi šolami v Evropski uniji in Turčiji.

Po pogovoru s koordinatorji študijskih izmenjav se Erasmus študenti v povprečju lažje prilagodijo novem okolju v severnih državah, še posebej na Švedskem, Finskem, Danski in Norveški. Eden od razlogov, ki ga koordinatorji navajajo, je zelo dobra organiziranost fakultet. Veliko pozornost namenjajo Erasmus študentom in jim v največji meri pomagajo pri adaptaciji.

Na podlagi informacij, ki sem jih dobila v Službi za mednarodno sodelovanje, postavljam naslednjo raziskovalno hipotezo:

H₃: V nordijskih državah imajo študenti manj problemov pri prilagajanju novi kulturi kot tisti študenti, ki so na študijski izmenjavi v mediteranskih državah.

4.2.4 Hipoteza o vplivu spola na prilagodljivost v tuji kulturi

Spol je med najbolj preučevanimi demografskimi dejavniki, ki vpliva na prilagoditev mednarodnih študentov v tujem okolju. Študije kažejo, da so študentke v navadi manj prilagodljive kot kolegi študenti, delno tudi zaradi tega, ker so bolj vezane na domače obveznosti in družino (Sam, 2001).

Študija, ki jo je izvedel Kwon (2009), je pokazala, da nekateri mednarodni študenti občutijo domotožje v času študijske izmenjave. Nadaljnje analize so pokazale, da spol pomembno vpliva na domotožje. Študentke v povprečju čutijo večje domotožje od kolegov študentov, kar posledično zmanjša stopnjo prilagodljivosti v novem okolju (Kwon, 2009).

Študiji jasno nakazujeta, da je spol pomembna determinanta, ko ugotavljamo stopnjo prilagajanja v novem okolju. Zato v naslednji hipotezi proučujem, ali razlika v spolu dejansko vpliva na prilagajanje v novem okolju pri Erasmus študentih Ekonomske fakultete. Raziskovalna hipoteza je:

H₄: Študenti se na študijski izmenjavi lažje prilagajajo novi kulturi kot študentke.

4.2.5 Hipoteza o povezanosti med poznavanjem kulture, prilagajanjem v novem okolju in kulturnim šokom

Posamezniki v novi kulturi so sprva nepoučeni o vedenjskih in kulturnih normah. Da bi se prilagodili, se morajo že predhodno naučiti in nato prilagoditi družbeno-kulturnim vrednotam (Taylor, 1994). Tako Campinha-Bacote (2002) poudari, da poznavanje kulture predstavlja sposobnost posameznika razumeti kulturne vrednote ljudi in znati oceniti kulturo kot tako. Avtorji nakazujejo, da med poznavanjem nove kulture in njenim prilagajanjem obstaja pomembna povezanost.

Pogosto se dogaja, da prilagodljivost v novemu okolju zmanjša kulturni šok, ki predstavlja rezultat kulturnih razlik. Ferraro (2002) poda preprost nasvet, na kakšen način lahko kulturni šok zmanjšamo. Potrebno se je čim bolje pripraviti, saj s tem zmanjšamo presenečenja, s čimer tudi omilimo negativne posledice. Pomembno, je da pred odhodom preučimo novo kulturo, njene značilnosti, navade, običaje, pravila, versko in politično usmerjenost, ekonomski položaj ipd. Pri tem se moramo zavedati, da se kulturnemu šoku ne moremo povsem izogniti, lahko pa ga ustrezno zmanjšamo in s tem povečamo možnost lažje prilagoditve (Ferraro, 2002).

V zadnji hipotezi, ki predstavlja tudi osrednjo tezo magistrskega dela, želim preučiti, v kakšnem razmerju oziroma povezanosti so kulturni šok, prilagodljivost in poznavanje nove kulture. Glavna hipoteza se glasi:

H₅: Študenti, ki so bili že pred odhodom v tujino seznanjeni s kulturo države gostiteljice, so imeli manj težav s prilagajanjem, posledično niso doživeli kulturnega šoka.

4.3 Metodologija

Pri zbiranju podatkov se opiramo na primarne in sekundarne vire. Slednje je predhodno za določeno raziskovanje nekdo že zbral, poiščemo jih lahko v knjižnicah, arhivih in posameznih institucijah. Običajno sekundarni viri niso dovolj za konkretno raziskavo, ki jo raziskovalec preučuje. V takem primeru je pomembno pridobiti podatke tudi iz primarnih virov. Najpogosteje uporabljeni so vprašalniki, s katerimi lahko ciljno skupino konkretno vprašamo o določenem področju ali situaciji, ki jo analiziramo (Kotler, 2004, 133).

V empiričnem delu naloge bo tako uporabljena statistična metoda analize primarnega vira podatkov. Izvedla sem kvantitativno raziskavo, ki je bila zastavljena ter oblikovana na podlagi sekundarnih virov: predhodnih znanstvenih raziskav, strokovnih člankov in znanstvenih knjig.

4.3.1 Pridobivanje podatkov

Podatke o prilagajanju v novemu okolju in problemih študijske izmenjave v tujini sem pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika, ki sem ga po elektronski pošti poslala trem generacijam (med 2008/09 in 2010/11) Erasmus študentov Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani. Anketni vprašalnik poleg vprašanj o socialno-demografskih podatkih vsebuje tudi vsebinska vprašanja o kulturni prilagodljivosti, kulturnemu šoku, poznavanju kulture ter osebnih izkušnjah. Na anketo je odgovorilo 121 Erasmus študentov. Podatke sem zbirala med 21. aprilom in 21. majem 2011.

4.3.2 Analiza vprašalnika

Anketni vprašalnik sem oblikovala na podlagi zaključkov predhodno raziskovane literature na področju kulture in kulturne prilagodljivosti. Teoretične sklepe sem preoblikovala v hipoteze, ki sem jih predhodno že predstavila. Anketni vprašalnik tako predstavlja orodje, s pomočjo katerega zastavljene hipoteze lahko preverim na konkretnem primeru prilagajanja novi kulturi – študijski izmenjavi v tujini.

Vprašalnik je razdeljen na 3 vsebinska področja:

- problemi prilagajanja v novi kulturi,
- poznavanje tuje kulture,
- kulturni šok.

Prvi sklop vprašanj oziroma trditev se nanaša na prilagajanje v novi kulturi. Zastavljene trditve so bile sestavljene v obliki problemov prilagajanja v različnih situacijah, s katerimi se študent na študijski izmenjavi sreča. Na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni zelo negativne izkušnje in 5 pomeni zelo pozitivne izkušnje, so anketiranci morali oceniti, kakšne so bile njihove izkušnje s prilagajanjem novi kulturi, kot je na primer iskanje nastanitve, prilagajanje novi prehrani, vremenskim razmeram in navadam domačinov. Poseben vidik, ki je v vprašalniku prav tako zajet, je prilagajanje študijskemu okolju. Študent se mora poleg novemu okolju prilagoditi tudi študijskemu, zato del vprašalnika poizvedujte o problemih prilagajanja novim učnim metodam, izpitom in fakultetnemu osebju. V prvem sklopu preverjam tudi, kakšne težave so imeli s tujim jezikom pri razumevanju predavanj, gradiva ter pri sporazumevanju z domačini.

Sledi drugi sklop, ki v ozadju proučuje, kako pripravljeni so odšli študenti v tujino. Zanimalo me je, v kolikšni meri so se predhodno pozanimali o kulturi države gostiteljice, o njenem jeziku, hrani, navadah, stopnji razvitosti in verski usmerjenosti. Na petstopenjski Likertovi lestvici, kjer 1 pomeni nič in 5 pomeni praktično vse, so študenti ocenjevali, v kakšnem obsegu so poznali navedene značilnosti gostujoče države.

Tretji sklop je namenjen merjenju kulturnega šoka, ki ga doživi posameznik ob vstopu v novo, nepoznano kulturo. Kakor v prvem sklopu, so trditve opremljene z Likertovo lestvico, kjer 1 pomeni zelo negativne izkušnje in 5 pomeni zelo pozitivne izkušnje. Študent je na podlagi tega moral oceniti, kako močno se strinja z trditvami, ki predstavljajo del kulturnega šoka.

Zanesljivost vprašanj iz vsebinskega sklopa sem preverila s pomočjo SPSS statističnega programa. S pomočjo Cronbach Alfe sem raziskala, ali so vprašanja statistično zanesljiva. Cronbach alfa meri zanesljivost posamezne skale, s katero analiziramo stališče do neke teme (Saklind, 2004, str. 282). Če Cronbach alfa doseže vrednost med 0,6 in 0,7, govorimo o zmerni zanesljivosti, ko zavzema vrednost med 0,7 in 0,8, ocenimo zanesljivost kot zelo dobro, kar pa je nad 0,8, označimo kot zgledna zanesljivost (Saklind, 2004, str. 287). Prvi in tretji sklop, torej trditve, povezane s problemi prilagajanja novemu okolju in težavami s tujim jezikom, predstavljajo zmerno zanesljivost vprašanj, saj se vrednosti uvrstita med 0,6 in 0,7. Sklopi trditev problemi prilagajanja študijskemu okolju, kulturni šok in poznavanje nove kulture imajo Cronbach alfo nad 0,8, kar pomeni, da so vprašanja zgledno zanesljiva. Vsi izračuni so podani v Prilogi 6.

Pred vprašanji demografskih značilnosti anketirancev sem zastavila dve vprašanji odprtega tipa. Prvo se navezuje na opis lastne izkušnje z novo kulturo, drugo vprašanje pa ponuja možnost predlogov za izboljšanje prilagodljivosti v novem okolju in zmanjšanju kulturnega šoka.

5 ANALIZA REZULTATOV

Sledi predstavitev rezultatov raziskave, ki sem jo izvedla s pomočjo anketnega vprašalnika, in se nanašajo na odgovore anketiranih oseb. V prvi fazi bom predstavila značilnosti vzorca, analizirala socio-demografske značilnosti študentov, ki so bili zajeti v raziskavo. Sledi razčlenitev rezultatov po vsebinskih področjih ter preverjanje raziskovalnih hipotez.

5.1 Značilnosti vzorca

Anketni vprašalnik sem poslala 580 študentom Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, ki so bili v času med 2008 in 2011 na študijski izmenjavi v tujini v okviru evropskega programa Erasmus. Vprašalnik je izpolnilo 121 študentov. Tako je stopnja odziva znašala slabih 21 %. Anketo je rešilo 44 moških in 77 žensk. Največ študentov, ki je odgovorilo na anketni vprašalnik, je za študijsko izmenjavo izbralo Španijo, Nemčijo in Portugalsko, medtem ko sta Litva in Latvija med najmanj obiskanimi državami.

V Tabeli 2 pridobljeni rezultati kažejo, da je 76 študentov oziroma 62,8 % vprašanih bilo na izmenjavi manj kot šest mesecev, od tega je bilo 65 % žensk in 35 % moških. Preostalih 45 študentov (37 % anketiranih) je ostalo na izmenjavi oba semestra oziroma celotno študijsko leto. Tudi tukaj so prevladovale ženske, in sicer 60 %.

Tabela 2: Število mesecev izmenjave v tujini glede na spol

Število mesecev izmenjave	Frekvenca	Odstotek (%)	Moški (%)	Ženske (%)
1 (1-5 mesecev)	76	62,8	34	65,8
2 (6-10 mesecev)	45	37,2	40	60
Skupaj	121	100	-	-

Največ anketiranih oseb (39,7 %), ki so odgovorile na vprašalnik, so bile na študijski izmenjavi v študijskem letu 2010/11, kar je bilo pričakovano, saj imajo ti študenti še sveže spomine na izmenjavo. Kakor je razvidno iz Tabele 3, največ študentov skozi obdobja odide na izmenjavo v tujino na dodiplomski ravni (83,5 %). Rezultat je lahko pojasnjen med drugim tudi z dejstvom, da na podiplomski ravni fakulteta nudi manj prostih mest za izmenjavo.

Tabela 3: Stopnja študija glede na študijsko leto izmenjave v tujini

Stopnja študija			
Študijsko leto	Dodiplomska raven	Podiplomska raven	Skupaj
2010/11	34	14	48
2009/10	27	4	31
2008/09	32	2	34
2007/08	8	0	8
Skupaj	101	20	121

5.2 Analiza vsebinskih sklopov anketnega vprašalnika

Sledi analiza rezultatov posameznih vsebinskih sklopov vprašalnika, ki so bili oblikovani tako, da je na podlagi Likertove 5-stopenjske lestvice anketiranec odgovoril, kako možno se strinja z navedeno trditvijo.

5.2.1 Problemi prilagajanja v novi kulturi

Probleme prilagajanja v novi kulturi sem na podlagi predhodno predstavljenih raziskav v teoretičnem delu razdelila na 3 okvirna podpodročja: problemi prilagajanja novemu okolju, problemi prilagajanja v študijskem okolju in jezikovne težave oziroma težave sporazumevanja v drugi kulturi.

Tabela 4 prikazuje rezultate, ki ocenjujejo, kako so se anketirani študenti prilagajali v novem okolju. Prilagajanje kulturnim navadam in običajem so v povprečju označili kot pozitivno izkušnjo, ki so jo doživeli v času študijske izmenjave. Delno pozitivne, delno negativne izkušnje pa so v povprečju imeli predvsem pri iskanju primerne nastanitve, spoznavanju domačinov ter prilagajanju novi prehrani in prehranskim navadam v državi gostiteljici.

Tabela 4: Izkušnje prilagajanja v novem okolju

Izkušnje prilagajanja v novem okolju	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne	Povprečje	Std. odklon
a) iskanje nastanitve	7	12	22	50	30	3,69	1,12
b) spoznavanje domačinov	2	3	34	59	23	3,81	0,83
c) prilagajanje vremenskim razmeram	1	10	26	46	38	3,91	0,97
d) prilagajanje novi prehrani in prehranskim navadam	0	6	35	50	30	3,86	0,85
e) prilagajanje kulturnim navadam in običajem	0	2	11	67	41	4,21	0,67

Sledi sklop trditev, ki se nanaša na izkušnje študentov v novem študijskem okolju. Pri spremljanju predavanj, opravljanju izpitov, sodelovanju pri skupinskem delu v projektih in sporazumevanju s profesorji anketirani študenti v povprečju niso imeli velikih težav pri prilagajanju. Izkušnjo so pri vseh trditvah ocenili kot pozitivno, kakor je razvidno v Tabeli 5.

Tabela 5: Izkušnje prilagajanja v študijskem okolju

Izkušnje prilagajanja v študijskem okolju	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne	Povprečje	Std. odklon
a) opravljanje izpitov	0	5	26	48	42	4,05	0,85
b) skupinsko delo v projektih	0	5	24	54	38	4,03	0,83
c) spremljanjem predavanj	0	3	21	63	34	4,06	0,74
d) nove učne metode	0	1	26	49	45	4,14	0,78
e) prilagajanje fakultetnemu osebj	1	1	25	45	49	4,16	0,84

Sporazumevanje ter poznavanje tujega jezika sta pomembna faktorja pri uspešnem prilagajanju v tuji kulturi. Anketiranci so imeli v večini primerov pri razumevanju predavanj, učnega gradiva ter ustni prezentaciji projektov v povprečju pozitivne izkušnje. Delno negativne, delno pozitivne izkušnje so v povprečju imeli pri sporazumevanju z domačim prebivalstvom gostujoče države. Rezultat so podani v Tabeli 6.

Tabela 6: Izkušnje pri sporazumevanj/poznavanju tujega jezika

Izkušnje pri sporazumevanju/poznavanju tujega jezika	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne	Povprečje	Std. odklon
a) sporazumevanjem z domačini	0	7	24	59	31	3,94	0,83
b) razumevanjem predavanja	0	2	18	65	36	4,12	0,71
c) prezentacijo seminarских nalog	0	1	16	64	40	4,18	0,68
d) razumevanjem gradiva.	0	1	22	60	38	4,12	0,72

Na podlagi analize predstavljenih rezultatov o prilagodljivosti in problemih prilagajanja v novem okolju lahko povzamem, da so anketirani študenti imeli v povprečju pozitivne izkušnje pri prilagajanju v novi kulturi, kjer niso imeli večjih težav pri prilagajanju novim navadam, običajem, prehranskim navadam in spoznavanju domačega prebivalstva. V povprečju prav tako niso imeli večjih problemov pri prilagajanju novemu študijskemu okolju, načinu dela in opravljanju študijskih obveznosti, kakor tudi pri sporazumevanju oziroma poznavanju jezika države gostiteljice.

5.2.2 Poznavanje tuje kulture

Drugi vsebinski sklop vprašanj je namenjen preučevanju poznavanja tuje kulture. Zanimalo me je, v kolikšni meri so anketirani študenti poznali elemente kulture gostujoče države še preden so šli na študijsko izmenjavo. Večino navedenih elementov – poznavanje jezika, izobraževalnega sistema, prehranskih navad, običajev ter verske usmerjenosti domačinov – so študenti pred odhodom v povprečju zelo malo poznali, imeli pa so nekaj informacij o stopnji razvitosti države gostiteljice. Rezultati so podani v Tabeli 7. Rezultati tako v povprečju kažejo, da povprečen študent, ki namerava na študijsko izmenjavo v tujino, zelo malo pozna kulturo, v kateri bo preživel najmanj 5 mesecev.

Tabela 7: Poznavanje tuje kulture

Predhodno poznavanje tuje kulture	Nič	Zelo malo	Nekaj	Veliko	Skoraj popolnoma	Povprečje
a) jezik	40	22	27	24	8	2,49
b) hrana in prehranske navade	18	33	34	29	7	2,79
c) navade in običaji domačinov	14	36	43	26	2	2,72
d) verska usmerjenost domačinov	16	23	44	33	5	2,90
e) delovna praksa	17	37	48	18	1	2,58
f) izobraževalni sistem	11	27	54	27	2	2,85
g) stopnja razvitosti države in življenjske razmere	1	5	34	61	20	3,78

5.2.3 Kulturni šok

Tretji sklop trditev je namenjen preverjanju, ali so študenti na študijski izmenjavi v tujini doživeli kulturni šok. Navedene trditve predstavljajo elemente kulturnega šoka, ki jih tudi navajajo avtorji raziskav in člankov (npr. Oberg, 1960; Ferraro, 2002), predstavljeni v teoretičnem delu naloge. Pri štirih trditvah od sedmih so študenti v povprečju nevtralni, v treh primerih pa se v povprečju niso strinjali z navedenimi elementi kulturnega šoka. Zaključim lahko, da je 10,7 % anketiranih študentov na študijski izmenjavi doživelo kulturni šok. Rezultati so podani v Tabeli 8.

Tabela 8: Kulturni šok na študijski izmenjavi v tujini

Kulturni šok	Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Sem nevtralen	Ne strinjam se	Se popolnoma ne strinjam	Povprečje
Imel(a) sem občutek, da ne pripadam okolju.	3	6	11	63	38	4,05
Počutil(a) sem se osamljeno.	2	3	16	45	55	4,22
Strah me je bilo, da ne bom izpolnil(a) pričakovanj.	4	21	15	44	37	3,74
Zaradi novega okolja sem bil(a) zadržan(a).	1	13	17	55	35	3,91
Zelo sem pogrešal(a) družino in prijatelje.	4	15	34	44	24	3,57
Nekatere njihove navade so neprijetne.	2	12	26	47	34	3,82
Pri spoznavanju domačinov sem se počutil(a) neudobno.	1	4	11	55	50	4,23

5.2.4 Izkušnje na študijski izmenjavi v tujini

Zadnji sklop vsebinskega dela anketnega vprašalnika vsebuje odprto vprašanje o študentovih izkušnjah. Veliko odgovorov, ki sem jih prejela in analizirala, je bilo pozitivnih. Predvsem so bili navdušeni nad domačim prebivalstvom, sproščenostjo, ponekod tudi odlično organiziranostjo. Spoznali so ogromno ljudi iz različnih držav po Evropi in te stike vzdržujejo tudi po izmenjavi. Pozitivne izkušnje je tako zajel v svoji izjavi študent, ki je bil na študijski izmenjavi na Portugalskem. Izjavil je:

»Erasmus izmenjava je ena izmed boljših izkušenj za življenje, saj spoznaš nove ljudi, kulture, jezike celega sveta ter postaneš samostojen, neodvisen in znaš razmišljati izven okvirjev Slovenije. Če bi imel možnost, bi se nemudoma odločil za še eno Erasmus izmenjavo!«

Kljub pozitivnim odzivom je nekaj tudi takšnih, ki so v času izmenjave imeli probleme pri prilagajanju v novem okolju in pa zmotna prepričanja o kulturi, za katero so predhodno menili, da jo poznajo. Kot primer navajam nekaj izjav:

»Presenetilo me je, da Francozi zelo slabo govorijo angleško (razen v šoli, ker sem obiskovala angleška predavanja).«

»Pričakovala sem, da so veliko bolj odprti narod, v bistvu pa zelo zadržani.« (Država izmenjave Švedska)

»Pred odhodom na izmenjavo sem tako kot večina ljudi predpostavljala, da sta življenjski standard in kvaliteta življenja v Nemčiji bistveno boljša kot v Sloveniji, vendar sem že kmalu po prihodu na izmenjavo ugotovil, da to sploh ne drži. Bil sem šokiran in ugotovil, da nam je v Sloveniji še zelo lepo v primerjavi z Nemčijo.«

Izpostavljene izjave anketirancev pokažejo, da stereotipi o posameznih državah niso vedno pravilni in da določena pričakovanja, ki jih ima študent pred odhodom v tujino, lahko pripeljejo do negativnih izkušenj, problemov pri prilagajanju ter soočanju s kulturnim šokom. Šok pa je prisoten lahko tudi v obdobju po vrnitvi v domače okolje, kjer je situacija drugačna, kot pred odhodom v tujino. Nemalokrat se zgodi, da svojih dogodkov in doživetij nimajo s kom podoživljati. Študentka, ki je bila na izmenjavi v Franciji, je izjavila:

»Na začetku sem doživela nekaj kulturnih šokov (navade, obnašanje ljudi v določenih situacijah). Nato sem se navadila in ko sem po 6-ih mesecih prišla domov, sem zopet doživela kulturni šok - doma.«

Težave, s katerimi so se soočali študenti, so bile predvsem pri neznanju oziroma omejenem poznavanju jezika države gostiteljice. Nekateri so se soočali z neprijaznostjo in negostoljubnostjo države gostiteljice, spet drugi so se težko prilagajali prehrani in prehranskim navadam. Študentka, ki je bila na izmenjavi, je izjavila:

»Sama sem imela precej težav predvsem zaradi hladnosti in zadržanosti domačinov ter zaradi neznanja njihovega jezika. Težave sem imela predvsem z jezikom, saj večina uradnikov ni znala angleško, bilo je pa veliko dokumentov za urediti.«

5.3 Preverjanje raziskovalnih hipotez

Analizi vsebinskih sklopov vprašalnika sledi preverjanje raziskovalnih hipotez, ki sem jih predstavila v točki 4.2 Rezultate sem dobila s pomočjo orodja Analiza podatkov v MS programu Excel ter s statističnim programom SPSS 17.

H₁: Dobro znanje tujega jezika pozitivno vpliva na prilagodljivost študenta v novem kulturološkem okolju in pri študiju.

Z regresijo sem preverila hipotezo 1, pri kateri sem raziskovala, ali obstaja statistično značilna povezava med prilagajanjem Erasmus študentov Ekonomske fakultete v Ljubljani v novem okolju in njihovim znanjem tujega jezika. Prilagajanje novemu kulturološkemu okolju predstavlja odvisno spremenljivko, medtem ko je znanje tujega jezika neodvisna spremenljivka. Regresija, ki pomeni vpliv neodvisne spremenljivke na odvisno, znaša 0,417. To pomeni, da v primeru izboljšanja znanja tujega jezika za 1 stopnjo, se prilagodljivost študenta v novem okolju v povprečju poveča za 0,417 enot ceteris paribus. Iz razsevnega diagrama v Prilogi 1 je razvidno, da gre za pozitivno linearno povezanost, saj je premica, okoli katere se razporedijo točke, naraščajoča. Z 99-odstotno verjetnostjo trdim, da je razlika v poznavanju tujega jezika statistično pomembna, saj je p-vrednost manjša od 0,05.

Posledično sprejemem osnovno zastavljeno hipotezo, da so Erasmus študenti, ki poznajo tuj jezik države gostiteljice, bolj prilagodljivi v novem okolju in imajo pri tem manj problemov kot študenti, ki tujega jezika ne poznajo, oziroma ga poznajo v zelo ozkem obsegu.

H₂: Študent, ki je na študijski izmenjavi v tujini več kot 5 mesecev, se boljše prilagodi tuji kulturi.

Pri drugi hipotezi me je zanimalo, ali obstajajo povezave med dolžino študijske izmenjave v tujem okolju in boljšo prilagodljivostjo Erasmus študentov v novi kulturi. Metoda, s katero sem preverjala raziskovalno hipotezo, je regresija, pri kateri sem za neodvisno spremenljivko določila število mesecev študijske izmenjave in za odvisno spremenljivko prilagodljivost

študentov v novi kulturi. Regresija znaša 0,06, kar pomeni, če podaljšamo izmenjavo za en mesec, se prilagodljivost študenta v povprečju poveča za 0,06 enot ceteris paribus. Vrednost p znaša 0,438 in je večja od meje 0,05. Tako iz rezultatov lahko zaključim, da razlika v dolžini študijske izmenjave v tujini ni statistično pomembna. Rezultati so podani v Prilogi 2.

Osnovno hipotezo zavračam, kar pomeni, da daljša študijska izmenjava v tujini ne pomeni tudi večje in hitrejše prilagodljivosti Erasmus študentov v tujem okolju. Zavrnitev hipoteze je lahko obrazložena z dejstvom, da študijska izmenjava lahko traja največ deset mesecev, raziskave, ki sem jih predstavila v teoretičnem delu in so bile izhodišče za postavljeno hipotezo, navajajo za daljše obdobje do dve leti študija v tujini, kar ni primerljivo z obdobjem, ki ga ponuja študentom Erasmus izmenjava.

H₃: V nordijskih državah imajo študenti manj problemov pri prilagajanju v novi kulturi kot tisti študenti, ki so na študijski izmenjavi v mediteranskih državah.

Tudi hipotezo 3 sem preverjala s pomočjo regresije. Raziskovala sem, ali obstaja statistično značilna povezanost pri prilagajanju v novi kulturi (odvisna spremenljivka) in državami študijske izmenjave (neodvisna spremenljivka). V skupino nordijskih držav sem uvrstila Švedsko, Finsko, Dansko in Norveško, medtem ko sem med mediteranske države umestila: Španijo, Portugalsko in Italijo. Regresija znaša -0,235, kar pomeni, da je v mediteranskih državah prilagodljivost študentov v povprečju 0,235 enot manjša kot v nordijskih državah ceteris paribus. Z 94,2-odstotno verjetnostjo trdim, da je razlika med nordijskimi in mediteranskimi državami statistično pomembna, saj je p-vrednost znaša 0,058. Rezultati so podani v Prilogi 3.

Posledično sprejemam osnovno raziskovalno hipotezo, ki pravi, da se študenti na študijski izmenjavi v tujini lažje prilagodijo v nordijskih državah kot v mediteranskih.

H₄: Študenti se na študijski izmenjavi lažje prilagajajo v novi kulturi kot študentke.

Četrta hipoteza se nanaša na povezavo med prilagajanjem študentov na študijski izmenjavi v tujini glede na spol. Zanima me, ali se študenti lažje prilagajajo v novi kulturi v primerjavi s kolegicami. Metoda, s katero sem preverjala hipotezo, je regresija, pri kateri sem za neodvisno spremenljivko določila spol in za odvisno spremenljivko prilagajanje v novi kulturi. Regresija znaša 0,009, vrednost koeficienta pove, da so ženske v povprečju 0,009 enot bolj prilagodljive v novem okolju kot moški ceteris paribus. Vrednost p je večja od 0,05 in znaša 0,921, kar pomeni, da razlika v spolu ni statistično pomembna. Rezultati so podani v Prilogi 4.

Osnovno hipotezo zavrnem in lahko zaključim, da se študenti ne prilagajajo lažje v novem okolju v primerjavi s kolegicami. Zavrnitev hipoteze, ki je bila postavljena na podlagi že opravljenih raziskav in tuje literature, lahko razložim z dejstvom, da bi morali biti reprezentativni vzorec anketiranih študentov večji in bolj enakomerno razporejen.

H₅: Študenti, ki so bili že pred odhodom v tujino seznanjeni s kulturo države gostiteljice, so imeli manj težav s prilagajanjem, posledično niso doživeli kulturnega šoka.

Po analizi predhodnih rezultatov me je zanimalo, ali predhodno poznavanje nove kulture pripomore k večji prilagodljivosti študentov na študijski izmenjavi ter zmanjša kulturni šok. Kulturni šok je odvisna spremenljivka, medtem ko sta poznavanje nove kulture in prilagodljivost v novi kulturi neodvisni spremenljivki. Rezultate sem poiskala s pomočjo multiple regresije, ki kaže, kakšen bi bil vpliv omenjenih spremenljivk na odvisno spremenljivko, če razen teh ne bi bilo nobenih drugih vplivov.

Iz tabele v Prilogi 5 je razvidno, da višja stopnja poznavanja nove kulture ob nespremenjenem prilagajanju v novi kulturi vpliva na nižjo stopnjo kulturnega šoka, ki ga študent doživi ob vstopu v novo kulturo. Druga ugotovitev je, da se je z višjo stopnjo prilagodljivosti ob nespremenjenem poznavanju nove kulture, se kulturni šok zmanjša. Kar pomeni, da imata poznavanje nove kulture in prilagajanje novemu okolju vpliv na zmanjšanje kulturnega šoka, saj je v obeh primerih vrednost p manjša od meje 0,05.

5.4 Povzetek ugotovitev

Analiza raziskave o izkušnjah in prilagajanju Erasmus študentov Ekonomske fakultete v Ljubljani je pokazala oziroma izoblikovala t.i. »profil povprečnega Erasmus študenta«, ki je v času študija del obveznosti opravil tudi v tujini na partnerski instituciji v okviru evropskega program Erasmus.

Povprečen Erasmus študent Ekonomske fakultete označi prilagajanje kulturnim navadam in običajem v novi kulturi kot pozitivno izkušnjo, ki jo je doživeli v času študijske izmenjave. Delno pozitivne, delno negativne izkušnje pa je v povprečju imel predvsem pri iskanju primerne nastanitve, spoznavanju domačinov ter prilagajanju novi prehrani in prehranskim navadam v državi gostiteljici. Na študijskem področju pri spremljanju predavanj, opravljanju izpitov, sodelovanju pri skupinskem delu v projektih in sporazumevanju s profesorji študent v povprečju ni imel velikih težav pri prilagajanju. Razumevanje predavanj, učnega gradiva ter ustne prezentacije projektov v povprečju oceni kot pozitivne izkušnje. Delno negativne, delno pozitivne izkušnje pa v povprečju navaja pri sporazumevanju z domačim prebivalstvom gostujoče države.

Analiza je tudi pokazala, da študent pred odhodom v tujino v povprečju zelo malo pozna kulturne navade, prehranske značilnosti, običaje ter versko usmerjenost domačinov. Poleg tega v večini primerov ne pozna tujega jezika ter izobraževalnega sistema gostiteljice. Pred odhodom na izmenjavo pa ima nekaj informacij o stopnji razvitosti države gostiteljice. Torej povprečen Erasmus študent, ki namerava na študijsko izmenjavo v tujino, zelo malo pozna kulturo države, v kateri bo preživel najmanj 5 mesecev.

V povprečju eden od desetih študentov na Erasmus izmenjavi doživi kulturni šok. Pri tem ima občutek, da ne pripada okolju, se počuti osamljenega, posledično tudi zadržanega in izoliranega v novem okolju. Boji se, da ne bo izpolnil pričakovanj glede pozitivno opravljenih obveznosti na gostujoči fakulteti. Zelo pogreša družino in prijatelje ter se ob stiku z domačini počuti neudobno.

Povprečen Erasmus študent, ki pozna tuji jezik države gostiteljice, je bolj prilagodljiv v novem okolju in ima pri tem manj problemov kot študent, ki tujega jezika ne pozna, oziroma ga pozna v zelo ozkem obsegu. Raziskava je med drugim tudi pokazala, da daljša študijska izmenjava v tujini ne pomeni tudi večje in hitrejše prilagodljivosti povprečnega študenta. Spol tukaj ne igra večje vloge, saj se tako študent kot študentka v povprečju podobno prilagajata v novemu okolju. Pokazalo se je, da se povprečen študent na študijski izmenjavi v tujini lažje prilagodi v nordijskih državah, npr. v Norveški, Švedski, na Finskem, Danskem, kot v mediteranskih državah: Portugalski, Španiji in Italiji.

Bolj kot Erasmus študent pozna novo kulturo pred odhodom na izmenjavo ob nespremenjenem prilagajanju v novi kulturi, nižjo stopnjo kulturnega šoka bo doživel ob vstopu v gostujočo državo. Bolj kot je študent prilagodljiv v novih situacijah, ob nespremenjenem poznavanju kulture izmenjave, nižjo stopnjo kulturnega šoka bo doživel. Zato lahko zaključim, da predhodno študentovo znanje o novi kulturi in predpriprava na prilagajanje v tujem okolju pozitivno vplivata na zmanjšanje kulturnega šoka.

6 KONCEPTUALNI MODEL KULTURNE PRILAGODLJIVOSTI

6.1 Namen modela

Ugotovitve raziskave o prilagodljivosti in izkušnjah Erasmus študentov so podlaga za oblikovanje konceptualnega modela prilagoditve v novi kulturi. Osrednja hipoteza magistrske naloge, ki se je skozi empirično raziskavo potrdila, pokaže med drugim, da dobro predhodno poznavanje tuje kulture vpliva na zmanjšanje kulturnega šoka. Namen modela je pripraviti Erasmus študente na študijsko izmenjavo v tujini in s tem poskušati zmanjšati probleme, s

katerimi se navadno srečujejo, povečati kulturno ozaveščenost ter z dobrim znanjem omiliti kulturni šok.

Ključni problem, ki se skozi raziskavo kaže, so prevelika pričakovanja študentov pred odhodom v tujino. V času izmenjave morajo doseči določeno raven na študijskem področju, ker so vezani na štipendijo, ki jo prejemajo v okviru evropskega programa Erasmus. Pričakovanja pa si ustvarijo tudi študenti sami, saj se pred odhodom ne poučijo o kulturi, v kateri bodo preživeli nekaj mesecev. Zanašajo se na stereotipe, ki do neke mere karikirajo prebivalce določene države. Poleg tega so prepričani v dobro znanje angleškega jezika/nemškega jezika, kasneje pa se izkaže, da je bila ravno raven znanja jezika ključna ovira pri uspešni prilagoditvi in interakciji z domačim prebivalstvom.

6.2 Predstavitev modela

V nadaljevanju predstavljam model, ki bi zgoraj omenjene probleme lahko zmanjšal in pomagal študentom, da študijsko izmenjavo v tujino izkoristijo ter doživijo v pravem pomenu. Seveda moram ob tem opozoriti, da model ni namenjen tistim študentom, ki probleme prilagajanja sprejmejo kot izzive. Ti študenti namreč želijo vse faze doživeti sami, saj menijo, da je ravno raziskovanje in reševanje problemov prava šola in predstavlja dodaten čar izmenjave.

Vsebino modela oblikuje več stopenj, ki so bile oblikovane s pomočjo odgovorov anketirancev in dodatnih analiz pridobljenih rezultatov. Te stopnje so: srečanje s koordinatorjem, seznam aktivnosti in dokumentacije, jezikovni tečaj, orientacijski teden ter samostojno spletno raziskovanje. Vsako stopnjo bom v nadaljevanju podrobneje predstavila.

Prva stopnja modela predstavlja srečanje študenta s koordinatorjem v Službi za mednarodno sodelovanje, kjer ga koordinator najprej seznani s pravili študijske izmenjave v tujini. Nato mu pomaga pri izbiri predmetov, ki jih bo poslušal na gostujoči fakulteti. Ker si je študent praviloma dolžan sam poiskati namestitev, kar zanj predstavlja velik izziv že pred odhodom, mu koordinator svetuje, na kakšen način lahko nastanitev najde. Seznaniti ga mora z vsemi postopki in dokumentacijo, ki je potrebna pri uspešni izmenjavi in priznavanju študijskih obveznosti doma, ko se študent vrne iz izmenjave. Koordinator na koncu ponudi možnost udeležitve jezikovnega tečaja, orientacijskega tedna, delavnic ter priporoča samostojno raziskovanje preko spleta.

Naslednja stopnja za študenta je priprava seznama aktivnosti in dokumentacije, ki jih bo potreboval za čas pred odhodom, v času izmenjave in po vrnitvi nazaj. Študent seznam naredi na podlagi informacij in priporočil, ki jih je predhodno dobil v Službi za mednarodno sodelovanje. Aktivnosti razdeli po pomembnosti in časovnem razporedu. Na prvi pogled ta stopnja ni tako pomembna, vendar se po izkušnjah študentov nemalokrat zgodi, da se v

procesu pridobivanja potrebne dokumentacije in zahtevanih nalog ob sočasnem opravljanju rednih študijskih obveznosti doma, izgubijo, postanejo zmedeni in ne prepoznajo prioritet.

Študent med aktivnosti vključi jezikovni tečaj, ki predstavlja naslednjo stopnjo v modelu. Anketirani študenti so najpogosteje navajali jezikovni tečaj kot dejavnost, ki bi jo morali opraviti pred odhodom v tujino, vendar je v času svoje izmenjave niso uspeli. Večinoma imajo študenti visoko mnenje o svojem znanju tujega jezika, nato pa se izkaže, da ravno pomanjkljivo znanje povzroča težave pri komuniciranju z domačim prebivastvom in domačimi študenti, posledično pa zmanjša kulturno prilagodljivost.

Naslednja naloga, ki je prav tako na seznamu aktivnosti, je samostojno raziskovanje o destinaciji študijske izmenjave. Najboljše orodje za pridobivanje aktualnih informacij je internet. Študent se najprej pozanima o splošnih značilnostih države gostiteljice: o stopnji razvitosti, življenjskih razmerah, valuti, vremenskih pogojih, možnostih štipendiranja in verski usmerjenosti. Sledi raziskovanje mesta, v katerem bo prebival. V kolikor gostujoča fakulteta nastanitve ne omogoča, je potrebno v tej fazi rezervirati stanovanje, preveriti okolico in bližino središča mesta. Raziskati mora tudi, kakšne možnosti prevoza mesto ponuja ter kakšne so povezave z letalom ali vlakom. Nenazadnje je koristno poznati navade in običaje domačinov ter njihovo prehrano, prehranjevalne navade, saj se tako študent lahko izogne neprijetnim presenečenjem, po drugi strani pa se jim lahko s poznavanjem njihove kulture lažje približa, s tem pa tudi hitreje prilagodi.

Enako pomembno je tudi raziskovanje gostujoče fakultete, ponujenih študijskih in obštudijskih aktivnosti. Pozanimati se mora o študijskem procesu, študijskem koledarju in ponujenih predmetih. Pri tem morajo biti pozorni na jezik, v katerem se predmeti izvajajo. V veliko pomoč pri samostojnem raziskovanju in koristnih informacijah glede procesa izmenjave so jim bivši Erasmus študenti, ki s pomočjo koordinatorske stopnje v stik. Vendar se študent ne sme zanašati le na eno izkušnjo.

Služba za mednarodno sodelovanje bi v času priprav na študijsko izmenjavo lahko organizirala orientacijski teden, v katerem bi nudila naslednje aktivnosti:

- Srečanje s tujimi Erasmus študenti
- Srečanje s tujimi gostujočimi profesorji
- Delavnica I: spoznavanje gostujoče države
- Delavnica II: kako omiliti kulturni šok
- Delavnica III: obvladovanje stresa
- Delavnica IV: medkulturno prilagajanje

V času študija Ekonomska fakulteta gosti okoli 200 tujih Erasmus študentov, ki prihajajo iz različnih držav Evrope, iz fakultet, ki vzajemno gostijo naše Erasmus študente. Zato je srečanje s tujimi študenti zelo pomembno, saj lahko študent iz prve roke izve, kakšen način študija ima gostujoča fakulteta, kateri profesorji so priljubljeni in kje so ugodne ter primerne možnosti za nastanitev.

Fakulteta vsako leto gosti tuje profesorje, ki velikokrat prihajajo iz partnerskih fakultet oziroma univerz. Srečanje s profesorjem študent lahko izkoristi kot priložnost izvedeti več o načinu študija, študijskih obveznostih, procesu in zahtevnostni ravni, ki jo gostujoča fakulteta od Erasmus študentov zahteva.

V nadaljevanju predlagam štiri delavnice, ki pomagajo pri procesu prilagajanja v novi kulturi. Prva v nizu je delavnica, namenjena spoznavanju gostujoče države. Rezultati opravljene raziskave so pokazali, da so določeni študenti vedeli o kulturnih značilnostih države zelo malo ali pa so si kulturo predstavljali po stereotipih. Ravno ti študenti so imeli pri prilagajanju največ problemov. V delavnici bi študente razporedili glede na državo gostiteljico in glede na število prijavljenih v skupine ter jim dodelili nalogo, v kateri morajo v eni uri pridobiti čim več informacij o določeni državi. Skupine je smiselno razporediti po skupnih značilnosti npr. mediteranske države, nordijske države ipd. Po zaključku zbiranja podatkov bi vsaka skupina izvedla predstavitev, ki bi se je udeležili tudi predstavniki posameznih držav – tuji Erasmus študenti. V zaključku delavnice bi vsak predstavnik države analiziral predstavitev in v diskusiji podal dodatne informacije ter koristne nasvete za uspešno prilagoditev.

Sledi delavnica o zmanjšanju kulturnega šoka. Obdobje kulturnega šoka ne moremo izničiti, lahko pa ga s pravilno predhodno pripravo v določenem obsegu zmanjšamo. Na delavnici bi študenti najprej prisluhnili predavanju o kulturnem šoku in njegovem vplivu na prilagajanje v novem okolju. V nadaljevanju bi v okviru delavnice spoznali tehnike, kako premagati kulturni šok, in metode spoznavanja ter razumevanja kulturne različnosti. V zaključni fazi bi skupaj analizirali pogoste težave, s katerimi se študenti soočajo ob vstopu v drugo kulturo, in poskušali poiskati načine njihovega reševanja.

Nekateri študente, ki pred izmenjavo še niso imeli izkušnje s tujino, ob pripravi na izmenjavo doživijo stres, saj so v negotovosti, ne vedo, kaj lahko pričakujejo, s katerimi problemi se bodo morali soočiti. Velikokrat so zmedeni, zgubljeni in pod pritiskom. Stresnih trenutkov pa ne doživijo samo doma, temveč tudi na izmenjavi, kjer so pričakovanja študentov lahko prevelika v primerjavi z dejanskim stanjem. Zato je smiselno izvesti tudi delavnico o obvladovanju stresa, ki bi se pričela z uvodnim predavanjem o vrstah stresa in njegovih virih. Analizirali bi negativne posledice prekomernega stresa in določili njegovo optimalno raven. Sledila pri praktična delavnica, kjer bi študenti preizkusili, kako se odzivjo na določeno stresno situacijo in kako le-ta vpliva nanje. V nadaljevanju bi predstavili tehnike, kako obvladovati stres ter ga v konkretnih situacijah znati primerno zmanjšati.

Delavnica o medkulturnem prilagajanju je zadnja v nizu, ki ga ponuja konceptualni model prilagoditve, v kateri bi osrednjo aktivnost predstavljal medkulturni trening. Le-ta bi se najprej usmeril v povečanje zavesti o medkulturnih razlikah. Študenti bi spoznali primerne načine komunikacije v tujem okolju in na praktičnem primeru tudi preizkusili. Del prilagajanja je tudi reševanje konfliktov, zato bi v okviru delavnice oblikovali aktivni plan za reševanja problemov in uspešno prilagajanje v novem okolju.

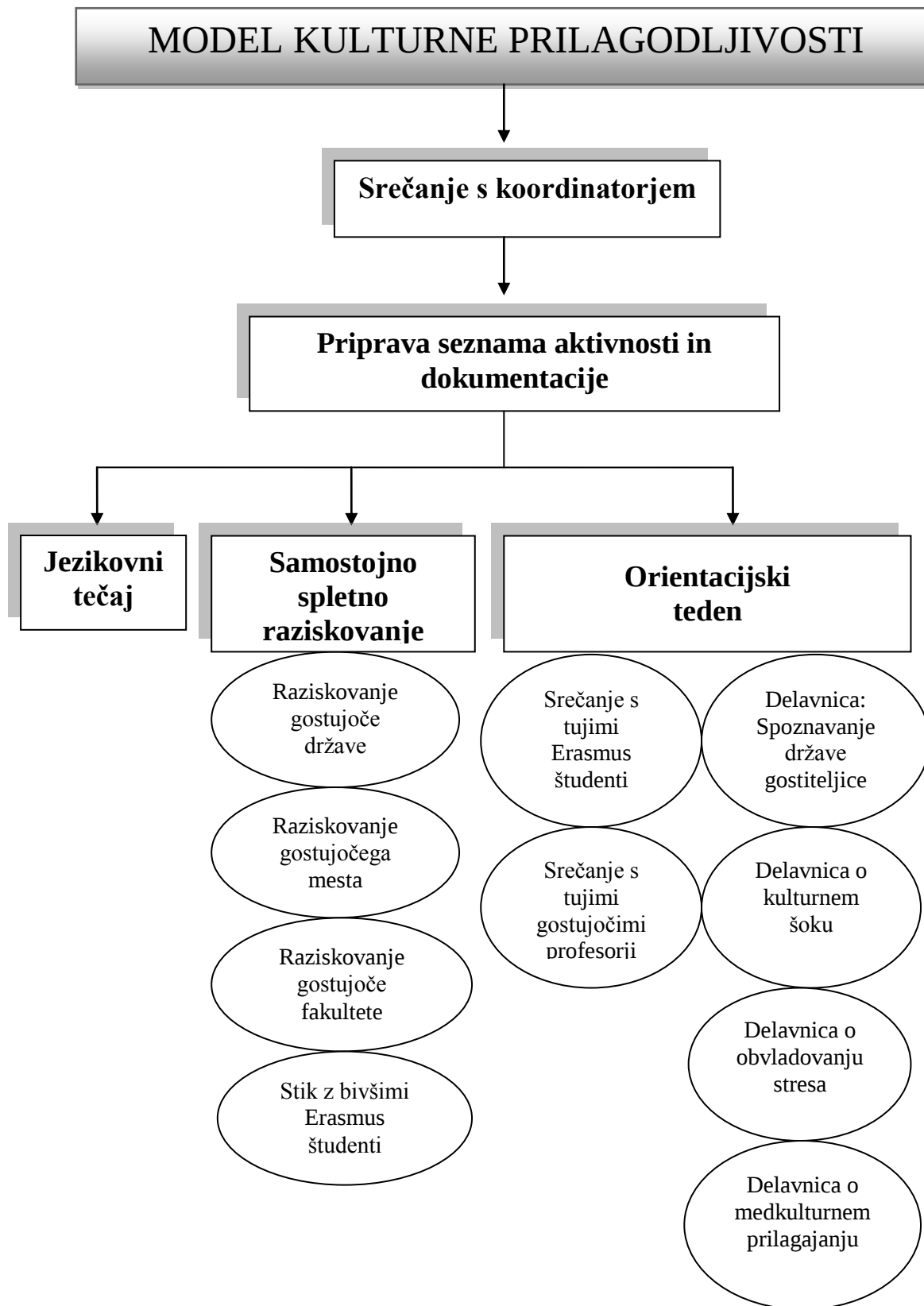
Nazorno ponazoritev predstavlja shema konceptualnega modela na naslednji strani (Slika 4). Jasno so predstavljeni vsi koraki na poti k večji prilagodljivosti študenta pred študijsko izmenjavo v tujino.

6.3 Implikacija modela v praksi

Konceptualni model kulturne prilagodljivosti je namenjen in oblikovan za potrebe Službe za mednarodno sodelovanje, ki se ukvarja s študijsko izmenjavo v tujino. Po drugi strani pa je primeren tudi za študente, ki se odpravljajo na študij v tujo državo.

Model ponuja veliko možnosti, ki spodbujajo samostojno raziskovanje pomembnih področij izmenjave, hkrati pa poziva k aktivnim pripravam na proces prilagajanja v novi kulturi. S pomočjo modela se lahko študent dobro opreми z znanjem, pridobi veliko nasvetov ter opozoril, hkrati pa na praktičen način spozna načine, kako uspešno premagati kulturni šok, obvladovati stres in se brez večjih težav prilagoditi v novem kulturnem okolju.

Slika 4: Model kulturne prilagodljivosti

SKLEP

Medkulturna prilagodljivost danes predstavlja eno ključnih kompetenc, ki posamezniku v poslovnem okolju lahko odpre mnoga vrata na njegovi karierni poti. Pomembna nista le razumevanje kulture in ozaveščenost temveč tudi lastnosti, kot so sposobnost hitrega prilagajanja v novem okolju, obvladovanje stresnih situacij ter odlična organiziranost. Zavedati se moramo, da vse našete lastnosti niso prirojene, v večini primerov je potreben dodaten trening, dobre priprave in temeljito preučevanje nove kulture, da bi se čim bolje prilagodili ter doživeli novo kulturo v polnem kontekstu.

Odlična izkušnja in hkrati preizkušnja prilagodljivosti predstavlja študijska izmenjava v tujino. Pomembno je, da v predhodnem odstavku omenjene lastnosti pridobimo že v času študija. Študenti se morajo zavedati, da je konkurenca v poslovnem svetu pri iskanju zaposlitve po zaključku študija visoka in da njihove sposobnosti prilagajanja, kompetence lahko igrajo ključno vlogo pri izbiri. V magistrskem delu sem raziskala in preučevala, kako se študenti na študijski izmenjavi prilagajajo v novem okolju, s kakšnimi težavami se ukvarjajo, ali pri tem doživljajo kulturni šok.

Raziskava med Erasmus študenti Ekonomske fakultete v Ljubljani je pokazala, da v povprečju študenti nimajo večjih težav pri prilagajanju in sporazumevanju v novem okolju. Okoli 10 % vprašanih je na izmenjavi doživelo kulturni šok, čigar razlog je bilo slabo poznavanje kulture države gostiteljice. Analiza raziskave je med drugim tudi pokazala, da bi večje predhodno poznavanje nove kulture omogočilo lažje prilagajanje drugemu okolju, medtem ko bi po drugi strani lahko zmanjšali intenzivnost doživljanja kulturnega šoka. S tem se je potrdila osrednja teza magistrskega dela.

Z namenom, da bi povečali kulturno prilagajanje med študenti na študijski izmenjavi in omilil vpliv kulturnega šoka, sem oblikovala konceptualni model kulturne prilagodljivosti. Z modelom sem odgovorila na vprašanje, kako in na kakšen način predhodno pripraviti študente na novo kulturo, da bi povečali prilagodljivost ter zmanjšali kulturni šok.

Ključni problemi, ki so se skozi raziskavo o prilagodljivosti pokazali, so prevelika pričakovanja študentov pred odhodom v tujino in slabo poznavanje kulture države gostiteljice. Študenti se v veliki meri zanašajo na stereotipe, ki izkrivljajo podobo tuje kulture ter njenih značilnosti. Poleg tega v veliko primerih svoje znanje tujega jezika pred izmenjavo precenijo, kasneje zato naletijo na probleme v komunikaciji in adaptaciji v novem okolju.

S predlaganim modelom kulturne prilagodljivosti bi lahko dosegli večjo stopnjo poznavanja kulture, v kateri bo študent preživel študijsko izmenjavo. Ponudili bi možnost preverjanja in nadgradnje znanja tujega jezika, ki je ključni element pri uspešnem prilagajanju. Model poleg tega predvideva izbiro delavnic, kako uspešno premagati kulturni šok, obvladovati stres in se brez večjih težav prilagoditi v novem kulturnem okolju. Spodbuja samostojno raziskovanje

pomembnih področij izmenjave, hkrati pa poziva k aktivnim pripravam na proces prilagajanja v novi kulturi.

Model kulturne prilagodljivosti tako predstavlja uporabno vrednost magistrskega dela. Namenjen je predpripravi študentov na študijsko izmenjavo v tujino in ga lahko praktično apliciramo v Službi za mednarodno sodelovanje na Ekonomski fakulteti v Ljubljani ali v podobnih oddelkih v drugih izobraževalnih institucijah.

Omejitve raziskave vidim v majhnem vzorcu anketiranih, saj menim, da bi večji obseg enot zagotovil bolj realne rezultate o problemih in prilagajanju Erasmus študentov v času procesa izmenjave. Naslednjo omejitev vidim v nestandardiziranem vprašalniku, s pomočjo katerega sem preverjala stopnjo prilagodljivosti, kulturnega šoka in poznavanje nove kulture, saj s tem ne morem rezultatov primerjati z drugimi podobnimi raziskavami iz tujine.

Poleg kvantitativne raziskave o študijski izmenjavi v tujini in problemih prilagajanja bi bilo v nadaljevanju smiselno opraviti tudi kvalitativno raziskavo, v kateri bi lahko izvedla globinske intervjuje o izkušnjah in težavah, s katerimi se študenti soočajo. Poleg tega bi v prihodnje bilo smiselno raziskovanje ožje usmeriti v preučevanje kulturne prilagodljivosti po skupinah držav, npr. nordijske, mediteranske države.

V prihodnje kot eno od možnosti nadaljnjega raziskovanja predlagam longitudinalno raziskavo, v katero bi bili vključeni tisti študenti, ki so se vrnili iz študijske izmenjave v tujini in so bili vključeni v model kulturne prilagodljivosti. Zanimivo bi bilo raziskati, ali ponujeni model dejansko pomaga študentom v procesu prilagajanja in v zmanjšanju t.i. kulturnega šoka.

LITERATURA IN VIRI

1. Adler, P. S. (1978). The transitional experience: An alternative view of culture shock. *Journal of Humanistic Psychology*, 15(1), 13-23.
2. Atieno Okech, J. E., & DeVoe, S. (2010). A Multidimensional Exploration of the Impact of International Experiences on Counselors' Cross-Cultural Awareness. *Int J Adv Counselling*, 32(1), 117-128.
3. Baker, W. (2008). A Critical Examination of ELT in Thailand : The Role of Cultural Awareness. *Regional Language Centre Journal* 39(1), 132-146.
4. Banks, J. A., & Banks, C. A. (2010). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (7th ed.). New York: John Wiley & Sons.
5. Begley, P. A. (1999). Sojourner adaptation. In L. A. Samovar and R. E. Porter (Eds.), *Intercultural communication: A reader* (pp. 400-405). Belmont: Wadsworth Publishing Company.
6. Betancourt, J. R., Green, A. R., Carrillo, J. E., & Ananeh-Firempong II, O. (2003). Defining cultural competence: a practical framework for addressing racial/ethnic disparities in health and health care. *Public Health Reports*, 118(4), 293-302.
7. Bregar, L., Ograjenšek, I., & Bavdaž, M. (2005). *Metode raziskovalnega dela za ekonomiste*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
8. Byram, M., & Feng, A. (2006). *Living and studying abroad: research and practice*. Clevedon, Buffalo & Toronto: Multilingual Matters.
9. Campinha-Bacote, J. (2002). Cultural competence in psychiatric nursing: Have you "ASKED" the right questions? *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 8(6), 183-187.
10. Chang, W. W., & Chuang, Y. T. (2008, 31. marec). Measures for cross-cultural competence of international workers: a critical analysis. Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.academic-papers.org/ocs2/session/Papers/Poster/634.doc>
11. Chuprina, L. (2001). *The relationship between self-directed learning readiness and cross-cultural adaptability in U.S. expatriate managers* (doctoral dissertation). Knoxville: University of Tennessee.
12. *Why Cross-Cultural Training* (2005). Najdeno 14. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.culturalsavvy.com/training2.htm>
13. Czinkota, M., & Ronkainen, I. (1995). *International Marketing* (8th ed.). Mason, Ohio: Thomson-South Western.
14. Czinkota, M. R., Ronkainen, I. A., & Moffett, M. H. (2005). *International Business* (7th ed.). Mason: Thomson-South Western.
15. Davis, T. (2003). *Atlas of student mobility*. New York: Institute of International Education.

16. Day-Vines, N. L., Wood, S. M., Grothaus, T., Craigen, L., Holman, A., & Dotson-Blake, K. (2007). Broaching the subjects of race, ethnicity, and culture during the counseling process. *Journal of Counseling & Development*, 85(1), 401-409.
17. Edgar, E., Patton, J. M., & Day-Vines, N. (2002). Democratic Dispositions and Cultural Competency. *Remedial & Special Education*, 23(4), 231.
18. European Commission (2010). Outgoing Erasmus students from 1987/1988 to 2008/2009. Najdeno 14. maja 2011 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/table1.pdf>
19. Ferraro, G. P. (2002). *The cultural dimension of international business*. New Jersey: Pearson Education.
20. Flynn, G. (1995). Expatriate success is no longer just a question of job skills. *Personnel Journal*, 74(6), 29.
21. Fraser, C., & Zarkada-Frase, A. (2002). An exploratory investigation into cultural awareness and approach to negotiation of Greek, Russian and British managers. *European Business Review*, 14(2), 111-127.
22. Ghauri, P., & Usunier, J. C. (1996). *International Business Negotiations* (1st ed.). Oxford: Elsevier Science Ltd.
23. Graf, A. (2004). Expatriate selection: An empirical study identifying significant skill profiles. *Thunderbird International Business Review*, 46(1), 667-685.
24. Gu, Q., & Maley, A. (2008). Changing Places: A Study of Chinese Students in the UK. *Language and Intercultural Communication*, 8(4), 224-245.
25. Gudykunst, W. B., & Kim, Y.Y. (1984). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication*. Menlo Park: Addison-Wesley Publishing Company.
26. Harrison, A. L., Dalkiran, E., & Elsey, E. (2000). *International Business: global competition from a European perspective*. Oxford: Oxford University Press.
27. Haslberger, A. (2005). Facets and dimensions of cross-cultural adaptation: refining the tools. *Personnel review*, 34(1), 85-109.
28. Hofstede, G. (1986). Cultural differences in teaching and learning. *International Journal of Intercultural Relations* 10(1), 301-320.
29. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences* (2nd ed.). London: Thousand Oaks.
30. Hofstede, G. (2009). Cultural Dimensions. Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.geert-hofstede.com/hofstede_arab_world.shtml
31. Hofstede, G., & Hofstede, G. J. (2005). *Cultures and Organizations: Software of the Mind* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
32. House, R. J., Wright, N. S., & Aditya, R. N. (1996). Cross-cultural Research on Organizational Leadership: A Critical Review and a Proposed Theory. In P. C. Early (Ed.), *New Perspectives on Industrial/Organizational Psychology* (535-625). San Francisco: New Lexington.
33. Hrastelj, T. (1995). *Podjetniški izzivi mednarodnega poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
34. Hrastelj, T. (2001). *Mednarodno poslovanje v vrtincu novih priložnosti*. Ljubljana: GV Založba.

35. Hrastelj, T., & Makovec Brenčič, M. (2003). *Mednarodno trženje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
36. Hurn, B. J. (2007). Pre-departure training for international business managers. *Industrial & Commercial Training*, 39(1), 9-17.
37. Institute of International Education (2007, November). International student enrollment in U.S. rebounds. Open Doors annual report on international education. Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://opendoors.iienetwork.org/?p=113743>
38. Jackson, J. (2008). Globalization, internationalization, and short-term stays abroad. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(1), 349-358.
39. Jeannet, J. P. (2004). *Global marketing strategies*. Boston: Houghton Mifflin.
40. Johnson, D., & Turner, C. (2003). *International business: themes and issues in the modern global economy*. London, New York: Routledge.
41. Kälvermark, T., & van der Wende, M. C. (1997). *National policies for internationalization of higher education in Europe*. Stockholm: National Agency for Higher Education .
42. Kelsey, B. L. (2000). Increasing minority group participation and influence using a group support system. *Canadian Journal of Administrative Science*, 17(1), 63-75.
43. Kim, Y. Y. (2001). Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation. Thousand Oaks, CA: Sage.
44. Knight, J. (1994). *Internationalization: Elements and checkpoints*. Ottawa: Canadian Bureau for International Education.
45. Kotler, P. (2004). *Management trženja* (11th ed.). Ljubljana: GV Založba.
46. Krzaklewska, E., & Krupnik, S. (2008). The Role of the Erasmus Programme in Enhancing Intercultural Dialogue. Presentation of the Results from the Erasmus Student Network Survey 2007. *Proceedings of the 4th International Barcelona Conference on Higher Education*, 6(1). Higher education for intercultural dialogue and multiculturalism. Barcelona: GUNI.
47. Kwon, Y. (2009). Factors affecting international students' transition to higher education institutions in the united states. From the perspective of office of international students. *College Student Journal*, 43(4), 1020.
48. Leiba-O'Sullivan, S. (1999). The distinction between stable and dynamic cross-cultural competencies: implications for expatriate trainability. *Journal of International Business Studies*, (30)4, 709-725.
49. Lewthwaite, M. (1986). A study on international students' perspectives on crosscultural adaptation. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 19(1), 167-185.
50. Lin, X. (2004). Determinations of Cultural Adaptation in Chinese-U.S. Joint Ventures. *Cross Cultural Management*, 11(1), 35-47.
51. Lloyd, S., & Härtel, C. (2010). Intercultural competencies for culturally diverse work teams. *Journal of Managerial Psychology*, (25)8, 845-875.

52. Lysgaard, S. (1955). Adjustment in a foreign society: Norwegian Fullbright grantees visiting the United States. *International Social Sciences Bulletin*, 7(1), 45-51.
53. McCort, D. J., & Malhotra, N. K. (1993). Culture and consumer behavior: towards an understanding of cross-cultural consumer behavior in international marketing. *Journal of International Consumer Marketing*, 6(2), 91-128.
54. McDermott, S. T. (1992). Communication factors in alienation among foreign students. *World Communication*, 21(1), 41-49.
55. Mead, R., & Andrews, T. G. (2009). *International Management* (4th ed.). Oxford: Blackwell.
56. Mockaitis, A. I., & Miškinis, A. (2001). Introducing cross-cultural management research: an overview of concepts and theories. *Organizacija vadyba: Sisteminiai Tyrimai*, 19(1), 69-80.
57. Mumel, D. (2001). *Vedenje porabnikov*. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta.
58. Munley, P. H., Lidderdale, M. A., Thiagarajan, M., & Null, U. (2004). Identity development and multicultural competency. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 32(1), 283-295.
59. Nanda, S. (1991). *Cultural antropology*. Belmont: Wadsworth publishing Company.
60. Oberg, K. (1960). Culture shock: Adjustment to new cultural environments. *Practical Anthropology*, 7(1), 177-182.
61. Ortiz, J. (2004). International business education in a global environment: A conceptual approach. *International Education Journal*, 5(1), 255-265.
62. Pang, H. (2004). The Cross Cultural Adaptation of Chinese Students in the US. Najdeno 28. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.celea.org.cn/pastversion/lw/pdf/panghongmei.pdf>
63. Papadopoulos, R. (2003). The Papadopoulos, Tilki and Taylor model for the development of cultural competence in nursing. *Journal of Health, Social and Environmental Issues*, 4(1). Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.mdx.ac.uk/www/rctsh/modelc.htm>
64. Quappe, S., & Cantatore, G. (2005). What is Cultural Awareness, anyway? How do I build it? Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.culturocity.com/pdfs/What%20is%20Cultural%20Awareness.pdf>
65. Reisinger, Y., & Turner, W. L. (2004). *Cross-Cultural Behaviour in Tourism: Concepts and Analysis*. Oxford: Elsevier.
66. Ross, K. G. (2008). *Toward an operational definition of cross-cultural competence from interview data*. Orlando: Institute for Simulation and Training, University of Central Florida.
67. Russell, J., Rosenthal, D., & Thomson, G. (2010). The international student experience: three styles of adaptation. *Higher Education*, 60(20), 235-249.
68. Saklind, N. J. (2004). *Statistics for people who (think they) hate statistics* (2nd ed.). London: Sage.
69. Sam, D. L. (2001). Satisfaction with life among international students: an exploratory study. *Social Indicators Research* 53(1), 315-337.

70. ShafteI, J., ShafteI, T., & Ahluwalia, R. (2007). International Educational Experience and Intercultural Competence. *International Journal of Business & Economics*, 6(1), 25-34.
71. Shaw, J. B., & Barrett-Power, E. (1998). The effects of diversity on small work group processes and performance. *Human Relations*, 51(10), 1307-1325.
72. Smalley, W. A. (1963). Culture shock, language shock, and the shock of self-discovery. *Practical Anthropology*, 10(1), 49-56.
73. Spencer-Oatey, H. (2000). *Culturally speaking: managing rapport through talk across cultures*. London: Continuum.
74. Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural competencies and standards: a call to the profession. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 70(1), 64-88.
75. Tayber, M. H. (2000). *International Business: Theories, Policies and Practices*. Gosport: Ashford Colour Press.
76. Taylor, E. (1994). A learning model for becoming interculturally competent. *International Journal of Intercultural Relations*, 18(3), 389-408.
77. Thomas, D.C., & Ravlin, E. C. (1995). Responses of employees to cultural adaptation by a foreign manager. *Journal of Applied Psychology*, 80(1), 133-146.
78. Todeva, E. (1999). Models for comparative analysis of culture: the case of Poland. *The International Journal of Human Resource Management*, 10(4), 606-623.
79. Trompenaars, F. & Hampden-Turner, C. (2005). *Riding the waves of culture: understanding cultural diversity in business* (2nd ed.). London: Nicholas Brealey Publishing.
80. Tyler, F. B. (2002). Transcultural ethnic validity model and intracultural competence. In W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes & D. N. Sattler (Eds.), *Online readings in Psychology and Culture* (Unit 16, Chapter 1). Washington USA: Center for Cross-Cultural Research, Western Washington University, Bellingham.
81. Usunier, J., & Lee, J. A. (2009). *Marketing Across Cultures* (5th ed.). London: Prentice Hall.
82. Vazhayil, V. (n.d.). Intercultural Awareness is Essential in Today's Global Environment. Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.chillibreeze.com/articles/TheImportanceofInterculturalAwareness.asp>
83. Verthelyi, R. F. (1995). International students' spouses: Invisible sojourners in the culture shock literature. *International Journal of Intercultural Relations*, 19(1), 387-411.
84. Walsh, J. (1973). *Intercultural Education for the Community of Man*. Honolulu: University of Hawaii Press.
85. Winkelmann, M. (1994). Cultural shock and adaptation. *Journal of Counseling and Development*, 73(1), 121-127.
86. Yamazaki, Y., & Kayes, D. (2004). An experiential approach to cross-cultural learning: A review and integration of competencies for successful expatriate adaptation. *Academy of Management Learning and Education*, 3(1), 362-379.

87. Yu, A. H., Chick, G. E., & Lin C. H. (2008). The effects of study abroad during college on attitudes toward other cultures. *International Journal of Intercultural Relations* 12(1), 243-249.
88. Zeller, W. J., & Mosier, R. (1993). Culture Shock and The First-Year Experience. *Journal of College and University Student Housing*, 23(2).

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Rezultati regresije pri hipotezi 1.....	1
Priloga 2: Rezultati regresije pri hipotezi 2.....	2
Priloga 3: Rezultati regresije pri hipotezi 3.....	3
Priloga 4: Rezultati regresije pri hipotezi 4.....	3
Priloga 5: Rezultati regresije pri hipotezi 5.....	4
Priloga 6: Cronbach alfa rezultati.....	5
Priloga 7: Anketni vprašalnik.....	6

Priloga 1: Rezultati regresije pri hipotezi 1

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,397 ^a	,158	,151	,51151

a. Predictors: (Constant), Prilaganje jeziku

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5,833	1	5,833	22,295	,000 ^a
	Residual	31,136	119	,262		
	Total	36,969	120			

a. Predictors: (Constant), Prilaganje jeziku

b. Dependent Variable: Prilaganje okolju

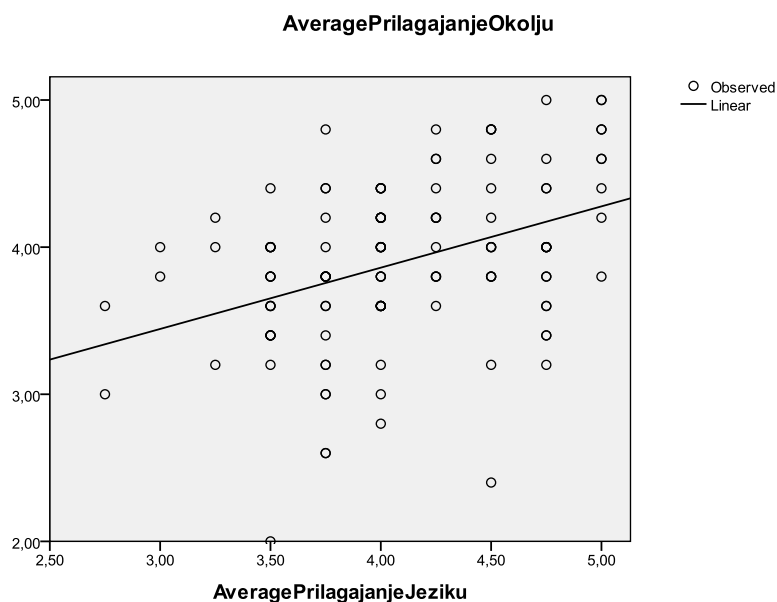
Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,194	,364		6,031	,000
	Prilaganje jeziku	,417	,088	,397	4,722	,000

a. Dependent Variable: Prilaganje okolju

		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,982	,112		35,583	,000
	Št. mesecev izmenjave	,006	,017	,033	,362	,718

a. Dependent Variable: Prilaganje (average)

Priloga 2: Rezultati regresije pri hipotezi 2

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,071034
R Square	0,005046
Adjusted R Square	-0,00332
Standard Error	0,455811
Observations	121

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	0,125384	0,125384	0,603494	0,43879
Residual	119	24,72383	0,207763		
Total	120	24,84922			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	3,995301	0,052285	76,41381	5,5E-103	3,891771	4,09883
X Variable 1	0,066604	0,085736	0,776849	0,43879	-0,10316	0,23637

Priloga 3: Rezultati regresije pri hipotezi 3

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,249567
R Square	0,062284
Adjusted R Square	0,045539
Standard Error	0,445996
Observations	58

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	0,739865	0,739865	3,71956	0,058853
Residual	56	11,13907	0,198912		
Total	57	11,87894			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	4,220952	0,097324	43,37002	8,75E-45	4,025989	4,415916
X Variable 1	-0,23501	0,121852	-1,92862	0,058853	-0,47911	0,009093

Priloga 4: Rezultati regresije pri hipotezi 4

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,009108
R Square	8,3E-05
Adjusted R Square	-0,00832
Standard Error	0,456946
Observations	121

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	1	0,002062	0,002062	0,009874	0,921015	
Residual	119	24,84715	0,2088			
Total	120	24,84922				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	4,01461	0,068887	58,27803	2,4E-89	3,878207	4,151014
X Variable 1	0,008581	0,086355	0,099366	0,921015	-0,16241	0,179572

Priloga 5: Rezultati regresije pri hipotezi 5

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,625 ^a	,181	,167	,60915

a. Predictors: (Constant), Poznavanje kulture, Prilagajanje (average)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9,645	2	4,823	12,997	,000 ^a
	Residual	43,785	118	,371		
	Total	53,430	120			

a. Predictors: (Constant), Poznavanje kulture, Prilagajanje

b. Dependent Variable: Kulturni šok

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,508	,527		2,861	,005
	Prilagajanje	-,624	,122	-,425	5,097	,000
	Poznavanje kulture	-,028	,073	-,033	-,390	,049

a. Dependent Variable: Kulturni šok

Priloga 6: Cronbach alfa rezultati

Vprašanje: Prilagajanje v novem okolju

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,859	,861	7

Vprašanje: Prilagajanje študiju

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,691	,637	5

Vprašanje: Sporazumevanje

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,849	,852	5

Vprašanje: Kulturni šok

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,685	,706	4

Vprašanje: Poznavanje kulture

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,809	,814	7

Priloga 7: Anketni vprašalnik

Ocenite, kakšne so bile vaše izkušnje na študijski izmenjavi v tujini pri:

	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne
a) iskanju nastanitve,	☐	☐	☐	☐	☐
b) spoznavanju domačinov,	☐	☐	☐	☐	☐
c) prilagajanju vremenskim razmeram,	☐	☐	☐	☐	☐
d) prilagajanju novi prehrani in prehranskim navadam,	☐	☐	☐	☐	☐
e) prilagajanju kulturnim navadam in običajem.	☐	☐	☐	☐	☐

Ocenite, kakšne so bile vaše izkušnje na študijski izmenjavi v tujini z/s:

	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne
a) opravljanjem izpitov,	☐	☐	☐	☐	☐
b) skupinskim delom v projektih,	☐	☐	☐	☐	☐
c) spremljanjem predavanj,	☐	☐	☐	☐	☐
d) novimi učnimi metodami,	☐	☐	☐	☐	☐
e) fakultetnim osebjem.	☐	☐	☐	☐	☐

Ocenite, kakšne so bile vaše izkušnje na študijski izmenjavi v tujini z/s:

	Zelo negativne	Negativne	Delno pozitivne, delno negativne	Pozitivne	Zelo pozitivne
a) sporazumevanjem z domačini,	☐	☐	☐	☐	☐
b) razumevanjem predavanja,	☐	☐	☐	☐	☐
c) prezentacijo seminarских nalog,	☐	☐	☐	☐	☐
d) razumevanjem gradiva.	☐	☐	☐	☐	☐

Ocenite, kako se strinjate z navedenimi trditvami, ki se navezujejo na vašo študijsko izmenjavo v tujini:

	Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Sem nevtralen	Ne strinjam se	Se popolnoma ne strinjam
Imel(a) sem občutek, da ne pripadam okolju.	☐	☐	☐	☐	☐
Počutil(a) sem se osamljeno.	☐	☐	☐	☐	☐
Strah me je bilo, da ne bom izpolnil(a) pričakovanj.	☐	☐	☐	☐	☐
Zaradi novega okolja sem bil(a) zadržan(a).	☐	☐	☐	☐	☐
Zelo sem pogrešal(a) družino in prijatelje.	☐	☐	☐	☐	☐

	Se popolno ma strinjam	Se strinjam	Sem nevtrale n	Ne strinjam se	Se popolno ma ne strinjam
Nekatere njihove navade so neprijetne.	☐	☐	☐	☐	☐
Pri spoznavanju domačinov sem se počutil(a) neudobno.	☐	☐	☐	☐	☐

Ocenite, v kolikšni meri ste poznali spodaj navedene elemente kulture gostujoče države PREDEN ste šli na izmenjavo:

	Nič	Zelo malo	Nekaj	Veliko	Skoraj popolno ma
a) jezik,	☐	☐	☐	☐	☐
b) hrana in prehranske navade,	☐	☐	☐	☐	☐
c) navade in običaji domačinov,	☐	☐	☐	☐	☐
d) verska usmerjenost domačinov,	☐	☐	☐	☐	☐
e) delovna praksa,	☐	☐	☐	☐	☐
f) izobraževalni sistem,	☐	☐	☐	☐	☐
g) stopnja razvitosti države in življenjske razmere.	☐	☐	☐	☐	☐

Kako bi v nekaj povedih opisali vašo izkušnjo z novo kulturo?

Kaj bi morali pred odhodom v tujino storiti (katere aktivnosti), da bi se bolje pripravili na izmenjavo v tujino:

Spol:

- ☐ Moški
☐ Ženski

Semester izmenjave:

- ☐ Zimski semester
☐ Spomladanski semester
☐ Celo leto

Število mesecev izmenjave:

- ☐ 1-5 mesecev
☐ 6-10 mesecev

Študijsko leto izmenjave:

- ☐ 2010/11
- ☐ 2009/10
- ☐ 2008/09
- ☐ 2007/08

Stopnja študija v času izmenjave:

- ☐ Dodiplomski
- ☐ Podiplomski

Smer študija na Ekonomski fakulteti: _____